

Projektrapport från Institutionen
för pedagogik

NR 1:2003

Samhällsuppdraget, yrkes- utövandet och vetenskaplig- görandet

En studie av läroplansdokument med fokus på
lärarutbildningens gemensamma kärna

Anita Eriksson

Samhällsuppdraget, yrkes- utövandet och vetenskaplig- görandet

En studie av läroplansdokument med fokus på
lärarutbildningens gemensamma kärna

Anita Eriksson

Förord till arbetsrapporter i projektet "Lära till lärare"

Vid Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik, pågår sedan 1998-01 ett brett upplagt forskningsprojekt, "Lära till lärare". Projektet består av två parallella huvudstudier med det gemensamma syftet att identifiera vad som är verkliga villkor för konstruktion av en lärarroll i utbildningspraktik och yrkespraktik. Den ena studien tar sin utgångspunkt i den integrerade lärarutbildningen (förskollärare och grundskollärare 1-7) som bedrivs vid Högskolan i Borås sedan 1997. I den andra studien undersöks hur lärarlag i olika skolor utvecklar och etablerar lokala, integrerade skolpraktiker.

I den studie som undersöker lärarsocialisation under utbildningen används olika studentproducerade texter (pedagogiska ställningstaganden, dagböcker, kursutvärderingar), enkäter och intervjuer, som empiriskt underlag för olika analyser. Inom ramen för denna del av projektet har också en intervjustudie av lärarutbildare genomförts. I den studie som följer integrerad skolpraktik samlas data in genom intervjuer, observationer av vardagspraktiken, deltagande i personal- och planeringsmöten, samt lärarnas skriftliga reflektioner.

Projektet har hittills finansierats av Högskoleverket och Högskolan i Borås och ingår i en bredare satsning på att bygga upp och utveckla forskningsanknytningen vid institutionens lärarutbildningar. I anslutning till projektet bedrivs forskarutbildnings- och magisterstudier. Dessutom finns ett av institutionens vetenskapliga kollegier knutet till projektet. Till kollegiet hör ett tiotal av institutionens lärare, samtliga involverade i den integrerade lärarutbildningen, samt handledare från verksamheten. Inom ramen för kollegiet initieras diskussioner om projektets innehåll och närliggande frågor och här knyts projektets vetenskapliga perspektiv samman med de praktikperspektiv som kollegiemedlemmarna har erfarenhet av.

Vi som arbetar inom projektet har haft som ambition att fortlöpande informera om arbetet till dem som av olika skäl har intresse av att veta hur arbetet fortskrider. Istället för några få, omfattande avrapporteringar har vi valt att publicera skrifter som har karaktär av arbetsrapporter och som dokumenterar delar av det pågående bearbetnings- och analysarbetet. Av naturliga skäl får därför rapporterna varierande innehåll och varierande grad av "vetenskaplig tyngd".

Det är vår önskan att studenter, lärarutbildare, förskollärare/grundskollärare, forskare, politiker och anslagsgivare alla skall hitta den information de söker om projektet i våra rapporter, och att de skall inspireras till fortsatt arbete och reflektion omkring frågor som har att göra med "hur lärare blir lärare".

I den här rapporten fokuseras kursplanerna för de kurser som varit gemensamma för förskolläro- respektive grundskolläroprogrammet i den integrerade utbildningen vid Högskolan i Borås. Studiens syfte är att identifiera och beskriva en för de båda lärogrupperna gemensam kompetens med utgångspunkt i det gemensamma kursinnehållet och jämföra denna kompetens med det gemensamma innehåll som presenteras som ett allmänt utbildningsområde i Regeringens proposition (1999/2000:135) om läroutbildningen och den "förnyade" läroutbildningen vid Högskolan i Borås. Av studien framgår att en gemensam lärokompetens kan beskrivas i termer av; lärores samhällsuppdrag att utbilda och fostra, lärorens yrkesutövande samt till vetenskapliggörandet av både eget lärande och arbete i förskole och skolverksamhet.

Borås 2002

Solveig Hägglund
Birgitta Davidsson
Marianne Dovemark
Anita Eriksson
Ann-Sofie Holm
Marianne Strömberg

Hemsida: www.hb.se/forskning/insti/ped/lara-t-larare/

Innehållsförteckning

FÖRORD	1
INLEDNING OCH SYFTE	4
Bakgrund	5
Utbildningsplan	6
STUDIENS TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	10
Läroplansteoretiskt perspektiv	10
Läroplansbegreppet	11
Att tolka och analysera läroplaner	11
Läroplansbegreppet i en universitets- och högskolekontext	13
GENOMFÖRANDE	15
Tillförlitlighet och trovärdighet	16
DEN GEMENSAMMA KOMPETENSEN	18
Gemensamma kurser i den integrerade lärarutbildningen	18
Poäng och förläggning	18
Arbets- och examinationsformer	20
Det gemensamma i den integrerade lärarutbildningen	21
Den gemensamma i Regeringens proposition (1999/2000:135)	29
Det gemensamma i den "förnyade" lärarutbildningen i Borås	31
Lärarkompetensens gemensamma kärna	35
AVSLUTANDE REFLEKTION	40
Referenser	42
Kursplaner och övriga källor	44
English summary	46
Background	46

INLEDNING OCH SYFTE

Tidigare studier inom projektet ”Lära till lärare” har på olika vis behandlat de studerandes socialisationsprocess i den integrerade lärarutbildningen. I dessa har vi i huvudsak lyft fram de studerandes individuella och kollektiva utveckling och lärande. I denna studie har vi valt ett annat perspektiv och fokuserar på innehållet i de gemensamma kurser¹ som avser att utgöra ett gemensamt innehåll i de blivande förskollärarnas respektive grundskollärarnas utbildning.

I den integrerade lärarutbildning som startade vid Högskolan i Borås höstterminen 1997 har de studerande med inriktning mot förskollärare och grundskollärare 1-7 läst flera gemensamma kurser. Kurser som kan antas bygga på föreställningar om en gemensam ”kunskapsbas/yrkeskompetens” för dessa båda lärargrupper. I Lärarutbildningskommitténs betänkande (SOU: 1999:63) och Regeringens proposition, ”En förnyad lärarutbildning” (1999/2000:135), förordas en gemensam ”grundkompetens”² för alla lärare oavsett verksamhetsområde. Kompetensbegreppet används både i dokumenten för den integrerade lärarutbildningen, i Lärarutbildningskommitténs betänkande och i Regeringens proposition. I denna studie används kompetens begreppet för att beskriva lärares gemensamma kunskap så som den beskrivs på olika nivåer i utbildningssystemet.

Den integrerade lärarutbildningen vid Högskolan i Borås har många likheter med de idéer som förordas i den nya lärarutbildningen. Inom projektet blir det intressant att lyfta fram och belysa såväl utbildningens organisation, innehåll och arbetsformer i de kurser som ingått i båda utbildningsprogrammen. Detta görs utifrån frågor som; Finns det en gemensam kompetens? Vad består den i så fall av? Kan de gemensamma kurserna ses som en idé om en gemensam lärar-kompetens? Vad är det i så fall som utgör en gemensam kompetens för blivande förskollärare och blivande grundskollärare?

Studien har två syften. Ett är att identifiera och beskriva en för de båda lärargrupperna gemensam kompetens med utgångspunkt i de båda lärarprogrammets gemensamma kursinnehåll. Ett annat är att lyfta fram och jämföra den gemensamma kompetensen i den integrerade lärarutbildningen med det allmänna utbildningsområdet i Regeringens Proposition (1999/2000:135) och med den ”förnyade” lärarutbildningen vid Högskolan i Borås.

---

¹ Med gemensamma kurser avses i denna studie kurser som läses av samtliga studerande oberoende av val av inriktning.

² Angående begreppet grundkompetens se i Prop. 1999/2000:135, s10 och SOU 1999:63, s 11.

Rapporten inleds med en kort bakgrundsbeskrivning. Därefter följer ett avsnitt som belyser studiens teoretiska utgångspunkter och ett avsnitt i vilket val av empiriskt material, frågeställningar och tillvägagångssätt behandlas. I avsnittet ”*det gemensamma*” beskrivs och analyseras de kurser som bildat utgångspunkt för integration i den integrerade lärarutbildningen utifrån dess organisation och innehåll. Därefter följer ett avsnitt som behandlar organisation och innehåll i det allmänna utbildningsområdet så som det beskrivs i Regeringens proposition (1999/2000:135) respektive i ”den förnyade” lärarutbildningen vid högskolan i Borås. Rapporten avslutas med en reflektion över studiens resultat.

Bakgrund

Inledningsvis beskrivs den lärarutbildningstradition som fanns i Borås innan den integrerade lärarutbildningen startade. Därefter lyfts centrala tankar fram ur den utbildningsplan (1995)³ som sammanställdes inför ansökan om examensrättigheter för grundskollärarutbildning 1-7, 140 poäng. Avslutningsvis belyses arbetsprocessen med att utforma en ny lärarutbildning och den utbildningsplan (1997-12-03) som blev resultatet av densamma.

I Borås finns en förhållandevis lång tradition vad gäller förskollärarutbildning. Redan 1965 startade den första utbildningen vid Förskoleseminariet och 1977, i samband med högskolereformen, gick utbildningen in i Högskolan i Borås. 1986 lades utbildningen ner men startade igen 1990, under några års tid utlokaliserad från Göteborgs universitet, för att sedan permanentas vid Högskolan i Borås.

1995 togs de första stegen mot en ny lärarutbildning i samband med att Högskolan i Borås ansökte om examensrättigheter för grundskollärarutbildning 1-7. Av ansökan framgår att en av avsikterna var att utforma en ”ny integrerad lärarutbildning” för att kunna möta förändringar inom utbildningssystemet i form av förlängd skolgång som diskuterades på politisk nivå. En förändring som antogs medföra nya och förändrade krav på lärarutbildning, läraryrke och lärarkompetens. Centralt i ansökan var att grundskollärarutbildningen skulle ha en lokal profilering mot årskurs 0 –3 och att delar av utbildningen skulle integreras med förskollärarutbildningen. Sexåringarnas inträde i skolan antogs medföra behov av förändrade arbetsformer och arbetssätt men också av förändrad lärarkompetens. En kompetens som skulle kunna utvecklas genom samläsning av kurser. Avsikten med denna samläsning var att studerande från de båda lärarutbildningsprogrammen bl.a. skulle utveckla gemensamma kunskaper om och syn på barns utveckling och lärande.

---

³ För en utförligare beskrivning av de tankar centrala tankar som formulerades i ansökan, se Utbildningsplan, 1995.

I december 1995 beviljade Högskoleverket Högskolan i Borås examensrätt för grundskolläraryxamen, 1-7. En motivering var att grundskolläraryxamen kunde ses som en naturlig komplettering till den förskolläraryxamen som redan fanns vid Institutionen för pedagogik. När examensrättigheterna erhöles påbörjades arbetet med att utforma den nya läraryxamen. I denna process deltog samtliga läraryxamensutbildare vid institutionen⁴. I läraryxamensutbildargruppen fördes diskussioner för att nå fram till en gemensam grundsyn i mötet mellan förskole- och skoltraditionen och respektive läraryxamenstradition. Diskussionerna handlade om den nya utbildningens upplägg och vilket utbildningsinnehåll som skulle kunna vara gemensamt för de båda programmen. Visionen var att kunna skapa en ny läraryxamen av god kvalitet som var väl anpassad till den skolverklighet de studerande så småningom skulle komma att vara yrkesverksamma i. Förutom läraryxamensutbildare deltog olika referensgrupper i processen bl.a. skolledare och lärare från fältet. Det första gemensamma dokumentet för den integrerade läraryxamen var Utbildningsplanen (1997-12-03).

Utbildningsplan

I utbildningsplanen (1997-12-03) anges förutom Högskoleförordningens (SFS 1996:913) krav för att erhålla förskollärary- respektive grundskolläraryxamen, Examensordning för Barn- och ungdomspedagogisk examen och Grundskolläraryxamen, även lokala mål för läraryxamen:

Läraryxamensutbildningens innehåll och uppläggning ska ge en helhetssyn på barns och ungas utveckling. Den ska också visa hur samhällets villkor och den omgivande miljön påverkar människors verksamhet och möjligheter till utveckling. Förskolans/grundskolans roll i samhället och för familjen ska särskilt belysas.

Människors lärande är en livslång process där förskola och skola är en del av barns och ungas lärande. Detta synsätt skall präglade utbildningen.

Hela läraryxamensutbildningen ska genomsyras av ett förhållningssätt som innebär att de faktorer som påverkar pedagogisk verksamhet ska lyftas fram, problematiseras och analyseras. Analysen ska utgå från ett kritiskt perspektiv på förskolans och skolans styrdokument. Pedagogen ska efter avslutad utbildning aktivt kunna medverka i och ta ansvar för planering, genomförande och utveckling av pedagogisk verksamhet utifrån uppställda mål och barns skiftande behov och förutsättningar.

---

⁴ För mer information om denna process se Strömberg 2003.

Samtliga kurser ska så långt möjligt beakta följande områden: internationalisering och interkulturellt perspektiv, IT som didaktiskt verktyg, jämställdhet, miljöperspektiv, pedagogiskt ledarskap och samarbete, kulturellt perspektiv, historiskt perspektiv och specialpedagogik. (Utbildningsplan, 1997-12-03, s. 2-3)

Centralt i utbildningsplanen är att utbildningen ska vara sammanhållen och bygga på en samsyn vad gäller samhällssyn, människosyn, och kunskapssyn i överensstämmelse med intentionerna i förskolans respektive skolans styrdokument⁵. Utbildningen ska ha en klar yrkesinriktning med ett helhetsperspektiv på pedagogiskt arbete utifrån en utbildningsvetenskaplig grund. Målet med lärarutbildningen beskrivs i termer av att utbildningen ska resultera i en kompetens att fungera väl i framtida yrkesutövande, en beredskap att möta framtida utbildnings- och förändringsbehov i förskole- och skolverksamhet, ett kritiskt förhållningssätt till kunskap och ett demokratiskt arbetssätt.

I utbildningsplanen (1997-12-03) anges lärarutbildningens organisation och hur poängantalet för respektive ämne ska fördelas i den nya lärarutbildningen. Utbildningsplanen innehåller också en översikt över de kurser⁶ som ska ingå i de båda lärarprogrammen med inriktning mot förskollärare respektive grundskollärare Ma/No och Sv/So. För en översikt över kurserna i den integrerade lärarutbildningen, och respektive lärarutbildningsprogram se figur 1.

---

⁵ Då den integrerade utbildningen utformades gällde Pedagogiskt program (Socialstyrelsen, 1987:3) och Lpo94 (Utbildningsdepartementet, 1998) som styrdokument för förskola och skola, men arbetet med att utforma förskolans läroplan Lpfö 98 (Utbildningsdepartementet, 1998) och den nya gemensamma läroplanen för förskoleklass, skola och fritidshem Lpo 94 (Utbildningsdepartementet, 1998) var påbörjat.

⁶ För att inte förvilliga läsare som är väl förtrogna med den integrerade utbildningen vid Högskolan i Borås kommer jag att använda de kursbenämningar som använts under utbildningstiden och inte de benämningar som några av kurserna gavs då den ursprungliga utbildningsplanen (1997-12-03 och kursplanerna utarbetades. Den ursprungliga utbildningsplanen har reviderats 1998-05-28 och 1998-09-16.

Termin 1

Kunskap, lärande, socialisation 10p (Utbildningspraktik 3p Ma/No och Sv/So, 4p Fö ⁷)	Människan i världen 10p
--	--------------------------------

Termin 2

Barns utveckling och lärande 5 p	Människan och naturen 10 p (Gr Ma/No) Människan i tid och rum 10 p (Sv/So) Leva, leka, lära 10 p (Fö) (Utbildningspraktik 6 p för Fö)	Livsfrågor 5 p (Ma/No, Fö) Barn natur och teknik 5 p (Sv/So, Fö)
---	--	---

Termin 3

Grundläggande svenska och matematik 10 p (Ma/No, Sv/so) Kunskap genom skapande 10 p (Fö)	Barn i behov av Särskilt stöd och Stimulans 5 p	Barn och pedagoger i ett mångkulturellt samhälle 5 p
---	--	---

Termin 4

Förskola och skola i förändring 10 p (Utbildningspraktik 5 p)	Val 5 p, Bild, musik, idrott, el. engelska (Ma/No, Sv/So, Fö)	Fördjupning av val 5 p (Ma/No, Sv/So) Barn natur och teknik 5 p alt. Livsfrågor 5 p (Fö)
---	--	--

Termin 5

Människan och omvärlden 5 p (Ma/No, Sv/So, Fö)	Matematik i teori och praktik 10 p (Ma/No) Svenska 10 p (Sv/So)	Vetenskaplig metod 5 p (Ma/No, Sv/So) (Ex.arb. 10 p)
Alt. Kulturförmedling 5 p (Fö)	Val 5 p, Textil, Specialped. el. Barn och litteratur (Fö)	Vetenskaplig metod 5 p (Fö) (Ex.arb. 10 p)

Termin 6

Matematikfördjupning 5 p (Ma/No) Matematiklärande 5 p (Sv/So)	Demokrati och ledarskap 10 p (Ma/No, Sv/So) (Utbildningspraktik 5 p)	Från mikrokosmos till makrokosmos 5p (Ma/No) Livsfrågor 5 p (Sv/So)
Förskolläraren och yrkesrollen 15 p (Utbildningspraktik 5 p)		Uppsats 5 p (del 2, Ex.arb. 10 p)

Termin 7⁸

Lärare i mångfaldens skola 10 p (Utbildningspraktik 7 p)	Val 5 p, Engelska, sagor, teknik el. specialpedagogik	Lärare i mångfaldens skola (forts.)	Uppsats 5 p (del 2 Ex.arb. 10 p)
---	---	-------------------------------------	--

Figur 1. Översikt över de kurser som ingår i den integrerade lärarutbildningen vid Högskolan i Borås fr.o.m. ht 1997. Kurser markerade med fetstil är gemensamma för samtliga studerande.

⁷ I figuren används beteckningarna Ma/No och Sv/So för grundskolläraryrket och beteckningen Fö för förskolläraryrket.

⁸ Termin 7 ingår endast i grundskolläraryrket.

Fortsättningsvis fokuseras de kurser som enligt utbildningsplanen ingår i både blivande förskollärares och blivande grundskollärares utbildning det vill säga kurser som är gemensamma för alla studerande.

STUDIENS TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

I projektet Lära till lärare utgörs den teoretiska ramen av ett socialisationsorienterat perspektiv⁹ med utgångspunkt i Berger och Luckmans (1979/1998) syn på våra vardagliga föreställningar och kunskaper om verkligheten som socialt konstruerade. De dokument som utgör studiens empiriska material kan med denna utgångspunkt ses som materialiserade föreställningar som bidrar till att skapa en bild av en gemensam lärarkompetens formulerade i utbildningsplan, kursplaner och kurshandböcker.

Läroplansteoretiskt perspektiv

Läroplansteoretisk forskning har främst omfattat två olika forskningsinriktningar; studier av undervisningsförlopp och studier av innehåll. Dessa studerades länge var för sig beroende på att undervisning och lärande ofta studerades utifrån ett psykologiskt och beteendevetenskapligt perspektiv medan innehåll studerades ur ett historiskt och samhällsvetenskapligt perspektiv. Numera förekommer ofta sammansatta studier av hur undervisningsförlopp och innehåll påverkar varann (Linde, 2000).

Läroplansteorins uppgift beskrivs i termer av att söka kunskap om relationen mellan läroplanen och de aktuella undervisningsuppgifterna för att bygga upp en kunskap om hur utbildningsprocessers mål, innehåll, och metodik formas i en viss kultur. Vanliga frågor är, hur utbildningsmål formuleras, innehåll väljs och organiseras samt vilken undervisningsmetod som är mest effektiv i förhållande till ett visst undervisningsinnehåll (Lundgren, 1989). Läroplansteoretiska studier kan också ge förståelse för och belysa olika faktorer som påverkar skola och utbildning. När det gäller uppfattningar om vad som är läroplansteorins centrala fråga skiljer sig dessa åt mellan forskare. Lundgren (1989) beskriver det som en fråga om hur vi kan organisera vårt vetande så att det kan läras ut, med andra ord en fråga vars svar handlar både om vad vi kan, vet och vad som är värt att veta. Uljens (1998) däremot beskriver det som en fråga om vilket innehåll den studerande behöver möta, för att utvecklas till en självständig, mogen och ansvarsfull personlighet.

---

⁹ För en utförligare beskrivning av projektets teoretiska ram se Davidsson, Hägglund och Kihlström 1997/1999 eller WWW.hb.se/forskning/insti/ped/lara/-t-larare/

Läroplansbegreppet

Begreppet läroplan¹⁰ kan förstås på olika sätt. I svenskt språkbruk har begreppet en mycket konkret betydelse, här avses ett dokument som innehåller utbildningens mål, innehåll och fördelning av tid mellan olika ämnen. Det är ett dokument som är fastlagt av riksdag och regering och utgör en bindande föreskrift för dem som är verksamma i skolan. Det svenska läroplansbegreppet har en snäv betydelse om det jämförs med det engelska begreppet curriculum (Lundgren, 1989). Ordet curriculum kommer från latinets currere som betyder att springa och refererar till en kurs dvs. en kurs som skall följas (Goodson, 1997). Med curriculum avses både det konkreta dokumentet i svensk mening men också de föreställningar som ligger till grund för och som styr dess utformning (Lundgren, 1989). Både Lundgren och Goodson (1988/1995, 1997) förespråkar den bredare definitionen, där läroplansbegreppet betraktas som ett konkret styrinstrument byggt på rådande föreställningar men också för den undervisning som bedrivs och de faktorer som styr och inverkar på densamma.

Att tolka och analysera läroplaner

Lundgren (1989) betraktar läroplanen som ett uttryck för samhällets krav på uppfostran och utbildning. Bakom varje läroplan ligger vissa grundläggande principer, en läroplanskod, dvs. principer och riktlinjer för hur arbetet ska ske. Läroplanskoden formas både utifrån ett historiskt- och ett nutidsperspektiv utifrån materiella och kulturella villkor och föreställningar om utbildning i olika politiska, administrativa och pedagogiska processer.

En läroplan byggs upp utifrån en serie grundläggande principer kring hur omvärlden organiseras. Dessa principer gestaltar tillsammans vad som skulle kunna betecknas som en kod, vilken framträder i utbildningens mål, innehåll och metodik. Varje läroplan innebär alltså en styrning av en påverkansprocess. Varje styrning kräver också någon form av kontroll. Dessa två processer - styrning och kontroll - är också de centrala elementen i varje läroplansteori. (Lundgren 1989, s 16f.)

Historiskt sett utgår Lundgren (1989) och Goodson (1995) från fyra övergripande läroplanskoder; den klassiska, den realistiska, den moraliska och den rationella. Koder som beskriver hur olika föreställningar om utbildningens mål, innehåll, och metodik formats utifrån sociala, ekonomiska och kulturella krav samt hur dessa föreställningar funnits kvar, förändrats eller utvecklats.

---

¹⁰ Linde 2000 skriver att läroplansbegreppet används därför att det är det enda sammanfattande ord svenska språket har för teorier om och praktik inom detta fält.

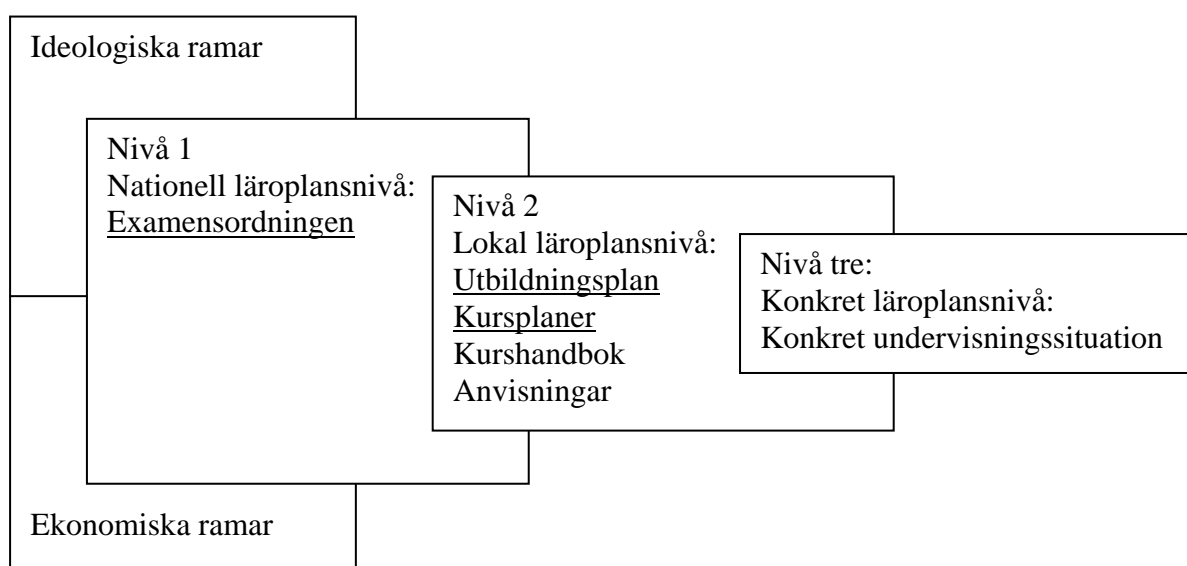
För att kunna förstå hur en läroplan växer fram och hur olika föreställningar om en utbildnings mål, innehåll och arbetssätt etableras, fastställs och förändras menar Lundgren (1989) att det är nödvändigt att utgå från någon form av struktur. Han använder en struktur bestående av tre olika beskrivningsnivåer. Den första nivån handlar om hur en läroplan tar gestalt, dvs. principer för hur en läroplan ska utformas både utifrån objektiva villkor och ideologiska föreställningar. Det handlar om hur kunskap, erfarenheter, värderingar väljs ut och organiseras och om varför just denna kunskap ses som viktigare än annan kunskap. De ramar som gäller på denna nivå är konstitutionella ramar, som skollagen, och organisatoriska ramar relaterade till ekonomiska och materiella resurser som i sin tur kan vara grundade på ideologiska motiveringar. Nivå två handlar om det konkreta läroplansutformandet, dvs. de besluts- och kontrollprocesser som pågår i samband med att ett konkret styrdokument utformas. Det handlar också om hur pedagogiskt forsknings och utvecklingsarbete direkt påverkar både det konkreta utformandet av utbildningens mål, innehåll och arbetsformer samt utvärdering och kontroll. På denna nivå utgörs ramarna av etablerade föreställningar som anger utbildningens ekonomiska värde i form av behov av materiella och personliga resurser. Den tredje nivån behandlar frågor om hur en konkret läroplan styr undervisningsprocessen och hur denna i sin tur leder till olika typer av lärande och socialisation. På denna nivå är det organisatoriska ramar som styr och här behandlas frågor om hur läroplanen gestaltas av lärare och elever i konkreta undervisningssituationer¹¹. Lundgren menar att dessa tre beskrivningsnivåer, där läroplanen tar gestalt, tillsammans utgör en läroplanskod, en kod som bestämmer läroplanens utformning.

Lundgrens tre beskrivningsnivåer har i denna studie använts som ett analytiskt redskap för att förstå både den inbördes relationen mellan de dokument som styr lärarutbildningen vid Högskolan i Borås och de enskilda dokumenten var för sig. I figur 2 beskrivs de olika läroplansnivåer som förekommer och det sätt på vilket dessa är relaterade till varann.

---

¹¹ För läsning om hur läroplanen styr undervisningen i den integrerade lärarutbildningen se Davidsson, Eriksson, Strömberg, Dovemark & Hägglund (1999), Eriksson, Davidsson & Hägglund (1999), Strömberg (2001), Eriksson (2001) och Holm (2001).

Figur 2. Läroplansnivåernas inbördes relation samt de ramar som inverkar på dessa. Understrukna begrepp fokuseras i studien.

Läroplansbegreppet i en universitets- och högskolekontext

Sedan högskolereformen 1977 har universitet och högskolor haft i uppdrag att formulera mål och ramar, utbildningsplaner, för undervisningen (Askling, 1983). Begreppet läroplan används inte explicit i samband med universitets- och högskoleutbildning. De begrepp som används är de som tas upp i figur 2. I det följande beskrivs läroplansdokument för lärarutbildning inom universitet och högskola på nationell respektive lokal nivå. På nationell nivå regleras utbildning av Examensordningen (UFB 3: 1999/2000) som är fastställd av regering och anger mål och riktlinjer för respektive utbildningsinriktning. I examensordningen anges de examenskrav som gäller för respektive lärarutbildningsprogram¹² på en nationell nivå. Min tolkning av läroplansbegreppet i en bredare betydelsen medför att även dokument som formuleras på den lokala nivån, dvs. på respektive högskola eller universitet, ses som läroplansdokument. Det innebär att utbildningsplan¹³, kursplaner¹⁴ och även kurshandböcker och anvisningar kan definie-

¹² För de examenskrav som gäller för förskolläro- respektive grundskolläro- utbildning se examensordningen i UFB 3:1999/2000.

¹³ I Högskoleförordningen (1993:100, i Högskoleverkets rapportserie, 1997:36 s 70-71) 6 kapitel 8 § anges att det skall finnas utbildningsplan för utbildningsprogram inom grundläggande högskoleutbildning. I 9 § anges det innehåll som skall finnas i utbildningsplanen; de kurser utbildningen omfattar, den huvudsakliga uppläggningsplanen av utbildningen, de krav på särskilda förkunskaper och andra villkor som gäller för att bli antagen till utbildningen.

¹⁴ I Högskoleförordningen (1993:100, i Högskoleverkets rapportserie, 1997:36 s 70-71) 6 kapitel 6 § anges att det ska finnas kursplan för kurser inom grundläggande högskoleutbildning. I 7 § anges det innehåll som skall ingå i kursplanen; kursens benämning, antal poäng,

ras som läroplansdokument. Vid Högskolan i Borås utgörs det övergripande dokumentet av utbildningsplanen, en lokal tolkning av Examensordningen (UFB 3: 1999/2000). Denna utarbetas på institutionsnivå, fastställs och revideras på högskolenivå, av FoU-nämnden. Utifrån utbildningsplanen görs ytterligare en tolkning av uppdraget vilket resulterar i kursplaner för de kurser som ingår i utbildningsprogrammet. Kursplanerna utarbetas på institutionsnivå, och fastställs av institutionsnämnden, nya kursplaner som det var frågan om för den integrerade utbildningen fastställs dock av FoU-nämnden. Förutom kursplaner formuleras kurshandböcker av kurslaget. Anvisningar, för t.ex. verksamhetsförlagda studier, formuleras på institutionsnivå. Detta visas översiktligt i figur 3.

Nivå	Dokument	Utarbetas av	Fastställs av	Revideras av
Nationell nivå	Examensordningen		Regering	
Lokal nivå	Utbildningsplan	Institutionen	Högskolans, FoU-nämnd	Högskolans FoU-nämnd
	Kursplaner nya	Institutionen	FoU-nämnden	Institutionsnämnden
	Kursplaner befintliga		Institutionsnämnden	
	Kurshandböcker	Kurslaget	Kurslaget	Kurslaget
	Anvisningar	Institutionen	Institutionen	Institutionen

Figur 3. Läroplansdokument som reglerar lärarutbildningen vid Högskolan i Borås.

Innehållet i en utbildning representerar ett urval av idéer, värden och föreställningar som ryms i den aktuella kulturen. En lärarutbildnings utbildnings- och kursplaner är ett uttryck för hur lärarutbildarna på den aktuella institutionen tolkar samhällets krav på uppfostran och utbildning samt lärarrollens innehåll. Utformningen av lärarutbildningens utbildnings- och kursplaner utgår från idéer om vilka kunskaper, färdigheter och personliga egenskaper som behövs i det framtida yrkesutövandet (Askling, 1983).

---

nivå, kursens syfte, huvudsakligt innehåll, kurslitteratur, krav på förkunskaper, former för bedömning och betygsgrader och om kursen är indelad i olika delar.

GENOMFÖRANDE

Studiens empiriska material består av kursplaner från den integrerade lärarutbildningen. Dessa innehåller uppgifter om *kursplanens fastställande*, *kursens nivå* och *placering i utbildningen*, vilket *lärarutbildningsprogram* kursen vänder sig till samt vilka *tillträdeskrav* som gäller. I varje kursplan anges också kursens *syfte*, *innehåll*, *mål*, *arbetsformer*, *former för bedömning* och *betygskriterier*. Varje kursplan består av två till tre sidor skriven text. Sammanlagt har 36 kursplaner ingått i det empiriska materialet, 10 av dessa utgör kursplaner för gemensamma kurser. En svårighet i samband med analysen av kursplanerna var att dessa var olika utformade, dvs. var skrivna utifrån olika mallar och med olika tydlighet rent språkligt och ibland mycket kortfattat formulerade. Förutom kursplaner har därför utbildningsplanen, liksom minnesanteckningar och material från arbetsprocessen studerats. Avsikten var att detta material liksom kurshandböcker och anvisningar för de gemensamma kurserna kunde bidra med viktig bakgrundskunskap.

Inledningsvis gjordes en genomgång av den utbildningsplan (1995-05-17) som gällde för den befintliga förskollärarytbildningen. I detta skede studerades också utbildningsplanen (1995) för grundskollärarytbildning 1-7 samt protokoll, minnesanteckningar och material från arbetsprocessen. Genomgången av texterna bidrog med kunskap om och en ökad förståelse för den integrerade lärarutbildningens tillkomst, uppläggning och innehåll. Detta har utgjort en viktig bakgrundskunskap för tolkning och analys av studiens empiriska material. Därefter samlades kompletterande material som kursplaner och kurshandböcker för de gemensamma kurserna in.

Utifrån studiens syfte formulerades ett antal frågor. Frågorna formulerades på två nivåer, en organisatorisk och en innehållslig. Inledningsvis kartlades utbildningens organisation, utifrån följande frågor:

- Vilka kurser är gemensamma för förskolläraryt- och grundskollärarytprogrammet?
- När i utbildningen ligger de gemensamma kurserna?
- Går utbildningen mot en ökad/minskad integration?
- Vilka arbets- och examinationsformer tillämpas i de gemensamma kurserna?

Därefter analyserades de gemensamma kursernas innehåll, utifrån frågor som:

- Vilket syfte har de gemensamma kurserna?
- Vilket innehåll ingår i de gemensamma kurserna?

- Vilka mål har de gemensamma kurserna?
- Görs det någon skillnad mellan yrkeskompetens för förskolläraryrket respektive grundskolläraryrket i de gemensamma kurserna?

I samband med analysen av innehållet, lästes kursplanerna upprepade gånger. Först lästes kursplanen för respektive kurs var för sig ett flertal gånger och därefter lästes dokumenten för samtliga gemensamma kurser tillsammans. I detta skede prövades flera olika tillvägagångssätt för att systematisera materialet; utifrån kurser, ämnesområden och nyckelord. Här gjordes också en jämförande analys av innehållet i de gemensamma kurserna med övriga kursers innehåll.

Analysen visade att innehållet i de gemensamma kurserna kan formuleras i form av tre områden; *samhällsuppdraget*, *yrkesutövandet* och *vetenskapliggörandet*. I studien används dessa begrepp både som analytiska redskap och som begrepp för att beskriva den gemensamma kompetensen. Inget av dessa områden framträder i renodlad form utan är integrerade och bygger på varann på olika sätt.

Analysen av den gemensamma lärarkompetensen i den integrerade utbildningens kursplaner väckte många frågor om hur den gemensamma lärarkompetens är utformad i dokument som beskriver den ”nya” lärarutbildningen. Frågor som handlade om att jämföra vad som beskrivs som en gemensam lärarkompetens i den integrerade utbildningen med beskrivningen av denna kompetens i det allmänna utbildningsområdet i Regeringens proposition (1999/2000:135) och i den ”förnyade” lärarutbildningen vid Högskolan i Borås. Studien fortsatte därför med en analys av det allmänna utbildningsområdet i propositionen och i den ”förnyade” lärarutbildningen. Dessa texter har analyserats på liknande sätt. En svårighet i samband med analysen av dessa texter var att både propositionen och utbildningsplanen gav en övergripande och inte alls så detaljerad bild av respektive utbildning som kursplanetexterna för den integrerade utbildningen. När studien genomfördes fanns bara kursplaner för det allmänna utbildningsområdets första termin för den ”förnyade” utbildningen.

Tillförlitlighet och trovärdighet

I samband med studier inom det egna arbetsfältet är det viktigt att lyfta fram och försöka medvetandegöra olika faktorer som kan inverka på studiens resultat. Det handlar både om trovärdighet och tillförlitlighet. Den egna förförståelsen framhålls som en viktig faktor i samband med analys och tolkningsarbete. Larsson (1994) betonar att egen förförståelse i det närmaste är omöjlig att redovisa men att den till viss del kan tydliggöras genom studiens teoretiska perspektiv och genom att egna erfarenheter redovisas. För att öka undersökningens trovärdighet och tillförlitlighet betonar Kvale (1997) vikten av att som forskare ge en så tyd-

lig, ärlig och noggrann redovisning som möjligt för hur studien har genomförts. Genom att redovisa mina teoretiska utgångspunkter, urval, genomförande och tillvägagångssätt möjliggör jag för läsaren att själv bilda sig en uppfattning om studiens tillförlitlighet och trovärdighet. Min erfarenhet som förskollärare, handledare och lärarutbildare i den integrerade lärarutbildningen kan också inverka, detta har jag dock försökt motverka genom att sträva efter att vara medveten om detta under studiens genomförande.

DEN GEMENSAMMA KOMPETENSEN

Detta avsnitt består av fem delar. Först presenteras den integrerade utbildningens *gemensamma kurser* som utgör ett gemensamt utbildningsinslag för samtliga studerande. Därefter beskrivs de gemensamma kursernas innehåll utifrån syfte innehåll och mål. Sedan följer en beskrivning av det allmänna utbildningsområdet i Regeringens proposition respektive den ”förnyade” lärarutbildningen vid Högskolan i Borås. I anslutning till dessa beskrivningar görs analyser utifrån de tre områden som använts som analytiska redskap och som begrepp för att beskriva lärarkompetensens gemensamma kärna; samhällsuppdraget, yrkesutövandet och vetenskapliggörandet. *Samhällsuppdraget* handlar om förskolans och skolans undervisningsuppdrag att reproducera kulturell kunskap, om uppdraget att fostra barn och unga till att dela de demokratiska värderingar och den värdegrund vårt samhällsliv vilar på och ett utvecklings- och förändringsuppdrag. Till *yrkesutövandet* hör innehåll som är knutet till vardagsarbetet i förskole- och skolpraktik samt kunskap om barns utveckling och lärande men också didaktisk kunskap som ligger till grund för förhållnings- och arbetssätt i relation till barn, föräldrar och kollegor. *Vetenskapliggörandet* handlar om att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till kunskap och till arbete i förskola och skola. T.ex. att kritiskt granska texter och arbetssätt och att använda vetenskapliga metoder under utbildningen och i yrkesverksamhet. Slutligen jämförs och diskuteras ”Lärarkompetensen gemensamma kärna” utifrån dokumenten för den integrerade- den ”förnyade” och den i propositionstexten beskrivna lärarutbildningen utifrån de tre områdena *samhällsuppdraget*, *yrkesutövandet* och *vetenskapliggörandet*.

Gemensamma kurser i den integrerade lärarutbildningen

I detta avsnitt behandlas den integrerade utbildningens organisation. Avsnittet inleds med en redogörelse för de gemensamma kurserna, dess poängantal och förläggning i utbildningen samt för de arbets- och examinationsformer som används i kurserna.

Poäng och förläggning

I den integrerade lärarutbildningen ingår nio kurser som är gemensamma för alla studerande. För en översikt över de gemensamma kurserna, dess poängantal och placering i utbildningen se tabell 1¹⁵.

---

¹⁵ Se även Figur 1, s. 8.

Tabell 1. De gemensamma kursernas placering i utbildningen, antal poäng per termin och totalt antal gemensamma poäng i den integrerade lärarutbildningen.

Kurs och poäng	Termin	Poäng/termin
Kunskap, lärande, socialisation, 10 p	1	
Människan i världen, 10 p	1	20
Barns utveckling och lärande, 5 p	2	
Livsfrågor, 5 p	2 ¹⁶	10
Kunskap genom skapande / Grundläggande svenska och matematik, 10	3	
Barn i behov av särskilt stöd och stimulans, 5 p	3	
Barn och pedagoger i ett mångkulturellt samhälle, 5 p	3	20
Förskola och grundskola i förändring, 10 p	4	10
Examensarbetet, delkurs vetenskaplig metod, 5/10 p ¹⁷	5	5
Examensarbetet, delkurs uppsats, 5/10 p	6-7	5
Summa gemensamma kurspoäng		70

Av ovanstående tabell framgår att 70 poäng av förskolläraryrkeprogrammet 120 poäng och grundskolläraryrkeprogrammet 140 utgörs av gemensamma kurser. Poängantalet för kurserna varierar mellan 5 – 10 poäng och de gemensamma kurserna fördelas över alla terminer under utbildningstiden¹⁸. Antalet gemensamma kurspoäng varierar mellan 5 – 20 poäng per termin. Under utbildningens fyra första terminer finns merparten av de gemensamma kurserna, de utgör mellan 10 och 20 poäng per termin, medan termin 5 –7 innehåller 5 poäng gemensamma kurser vardera.

¹⁶ Kursen Livsfrågor är inplanerad termin två för blivande förskollärare samt blivande grundskollärare med Ma/No-inriktning och termin sex för blivande grundskollärare med Sv/So-inriktning.

¹⁷ Kursen Examensarbetet består av två delkurser, Vetenskaplig metod 5 p termin fem, och delkurs Uppsats 5 p termin sex för blivande förskollärare och termin sju för blivande grundskollärare.

¹⁸ Se även figur 1, s. 8.

Sammanfattande kommentar

Att huvuddelen av de gemensamma kurserna placerats under de fyra första utbildningsterminerna visar på idéer om att det är i början av lärarutbildningen det anses lämpligt att de studerande läser samma kurser och möts omkring ett gemensamt innehåll. Utbildningens organisation visar att de studerande ska starta i ett gemensamt utbildningsinnehåll för att sedan röra sig mot ett mera yrkes-specifikt.

Arbets- och examinationsformer

Arbetsformerna skiljer sig åt mellan kurserna och det gör även sättet att beskriva dem på. I ett flertal kursplaner beskrivs en övergripande arbetsform som utgår från någon form av problematisering eller problemorientering. I kurserna *Kunskap, lärande, socialisation* och *Kunskap genom skapande/Grundläggande svenska och matematik*, samt i *Förskola och skola i förändring* handlar det om ett problem och situationsbaserat lärande. För kursen *Människan i världen* anges att innehållet ska problematiseras utifrån olika aspekters inbördes förhållande. För kurserna *Barns utveckling och lärande* och *Barn i behov av särskilt stöd och stimulans* gäller ett problembaserat lärande, enligt PBL- metoden. För ovanstående kursers kursplaner anges förutom den övergripande arbetsformen också på vilket sätt arbetet i kursen ska bedrivas. Det handlar exempelvis om basgruppsarbete, föreläsningar, seminarier, diskussioner, lektioner, laborationer, workshops, fältstudier, exkursioner, studiebesök, praktik, handledning, dagboksskrivande. Av dessa förekommer mellan tre och sex stycken i varje kurs. För kurserna *Livsfrågor* och *Barn och pedagoger i ett mångkulturellt samhälle* och *Examensarbete* beskrivs ingen övergripande arbetsform, här utgörs arbetsformerna av t.ex. föreläsningar, lektioner seminarier och grupparbete. Verksamhetsförlagda studier ingår som arbetsform i kurserna *Kunskap, lärande, socialisation* och *Förskola och skola i förändring*.

Examinationsformerna är en kombination av muntlig och skriftlig redovisning. I flera kursplaner anges också någon form av både enskild- och gruppexamination. Enskilda respektive gruppexaminationer skiljer sig åt. De enskilda examinationerna innebär oftast att den studerande ska ta ett eget pedagogiskt eller didaktiskt ställningstagande utifrån de perspektiv som behandlats under kursen, reflektera över kursinnehållet eller redovisa inhämtad kunskap. Som exempel kan nämnas de två pedagogiska ställningstaganden som de studerande skriver i anslutning till kurserna *Kunskap, lärande, socialisation* och *Förskola och skola i förändring*. Den första examinationsuppgiften ska utgå ifrån egna reflektioner över teoretisk kunskap och praktisk erfarenhet medan nästa ska fokusera på yrkesrollen i relation till barn, föräldrar och kollegor. Ett annat exempel är det di-

daktiska ställningstagande som skrivs i kursen *Människan i världen*, där de studerande ska reflektera över arbetssätt i relation till förhållandet individ och omvärld. Gruppexaminationerna handlar oftast om att redovisa och belysa kursinnehållet utifrån olika perspektiv men också om att redovisa inhämtade kunskaper och insikter som exempelvis i kurserna *Människan i världen* och *Kunskap genom skapande/Grundläggande svenska och matematik*. Ett annat exempel på gruppexamination är den fältrapport som de studerande ska skriva under kursen *Barns utveckling och lärande* som fokuserar på observations och analysmetoder.

Sammanfattande kommentar

I kursplanerna förekommer olika arbetsformer, både individuella och kollektiva. Det individuella arbetsformerna som anges är t.ex. dagboksskrivande, handledning och verksamhetsförlagda studier medan de kollektiva handlar om föreläsningar, seminarier, lektioner, grupparbeten och workshops. Arbetsformerna speglar förutom en variation av individuellt och kollektivt arbete också en blandning av högskole- och verksamhetsförlagda studier.

Examinationsformerna varierar mellan: muntliga och skriftliga, enskilda och gruppexaminationer. De individuella är inriktade mot det egna yrkesutövandet och det egna förhållningssättet, medan gruppexaminationerna rör olika kunskapsområden där gruppen gemensamt ska redovisa kunskap eller förståelse. En svårighet i analysen av examinationsformerna är att vissa kursplanetexter är så allmänt formulerade att det inte går att utläsa om det handlar om en enskild- eller gruppexamination. Både arbets- och examinationsformernas utformning tyder på att både förskollärare och grundskollärare måste kunna ta både ett eget och individuellt ansvar för sin kunskap men också att det är viktigt för båda yrkesgrupperna att kunna samarbeta.

Det gemensamma i den integrerade lärarutbildningen

I detta avsnitt beskrivs de tio gemensamma kursernas innehåll utifrån syfte, innehåll och mål i respektive kursplan. Kurserna beskrivs var för sig terminsvis och i kronologisk ordning. I anslutning till beskrivningen av kursen görs en kort analys av kursplanetexten utifrån begreppen; samhällsupdraget, yrkesutövandet och vetenskapliggörandet.

Termin ett

Den första terminen innehåller två kurser om tio poäng vardera, *Kunskap, lärande, socialisation* och *Människan i världen*. I den första kursen ligger fokus på yrkesrollen och i den andra fokuseras omvärldsundervisning ur olika aspekter.

Kunskap, lärande, socialisation (1997-12-03)

Kursen har som *syfte* att dels lägga en grund till den blivande yrkesrollen, dels till ett vetenskapligt förhållningssätt till arbete i förskola och skola. *Kursinnehållet* fokuserar begreppen kunskap, lärande och socialisation, vilka ska problematiseras utifrån kön, social, kulturell och etnisk bakgrund, ur individ-, grupp och samhällsperspektiv. I kursen ska förskolans och skolans framväxt samt styrdokument och värdegrund ingå liksom inslag om observations och forskningsmetodik, lekteorier, högskolestudier, informations och litteratursökning samt IT-utbildning och utbildningspraktik. *Kursmålen* handlar om utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt och en förståelse för hur synen på kunskap och lärande utvecklats; kunskap om hur ideologier och strukturer påverkat och påverkar förskola och skola och dess framväxt. De studerande ska i samband med utbildningspraktiken pröva på och reflektera över yrkesrollen samt kunna förstå hur sociala och kulturella förhållanden inverkar på praktikområdet. Det handlar också om att få insikt i hur IT kan användas i studiesammanhang samt kunna söka information i olika medier.

Analys

I kursen ligger betoningen främst på *yrkesutövande* och *vetenskapliggörande*. Kursens fokusering på kunskap om och erfarenhet av yrkesrollen visar på idéer om att denna kunskap utgör en gemensam kompetens som handlar om att ha kunskap om själva *yrkesutövandet*. Kursen ska leda till insikt om vad som krävs i form av kunskap och yrkesskicklighet för att som lärare klara sitt *samhällsuppdrag*, att utbilda och fostra. Utbildningspraktiken används som ett redskap, som ger möjlighet att pröva på och reflektera över den blivande yrkesrollen och bli medveten den kunskap och yrkesskicklighet som krävs för att kunna genomföra läraruppdraget. *Vetenskapliggörandet* innebär att lärares arbete ska ta sin utgångspunkt i ett vetenskapligt förhållningssätt till samhällsuppdraget och yrkesutövandet.

Människan i världen (1997-12-03)

Syftet är att belysa sambandet mellan miljö-, resurs- och maktfrågor såväl lokalt som globalt, att ge redskap för ställningstagande i överlevnadsfrågor och insikter i språkliga och estetiska uttrycksformers betydelse som redskap för en fördjupad omvärldsförståelse. I *kursinnehållet* ingår inslag om ett globalt perspektiv på makt, ekonomi och politik ur ett förändringsperspektiv samt vetenskap och teknik i relation till människo- och samhällsliv. Hit hör också ett etiskt och humanistiskt perspektiv på samhällsutveckling och människans möjligheter att skapa ett gott samhälle, en god livsmiljö. Lagar, konventioner och fredsbevarande, hälsa och friskvård, teorier om barns språkutveckling och språktillägnelse, språk som kultur och kunskapsbärare samt språkets betydelse för utveckling av social identitet och inslag av bild, form, musik och drama ingår. *Målet* med kursen är

att fördjupa förståelsen för globaliseringens betydelse och medvetande om naturlagar och dess konsekvenser för människa och miljö samt att kunna ta ställning i livsstilsfrågor i ett lokalt och globalt perspektiv. Hit hör också att förvärva kunskap om sambandet mellan språk och identitet samt språk och kultur samt få förtrogenhet med estetiska uttrycksformer och dess betydelse som kommunikationsmedel mellan individ och omvärld. Som mål anges också att de studerande ska förvärva didaktisk kunskap, fördjupa sin förståelse för kunskap och lärande samt utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt.

Analys

I kursen fokuseras främst *samhällsuppdraget* och *yrkesutövandet*. Av kursplanen framgår att omvärldskunskap ses som en gemensam kompetens i form av att ha kunskap om och att kunna se samband mellan olika faktorer som påverkar människors livsvillkor och att ha beredskap för att kunna arbeta med samhällsförändringar utifrån ett etiskt och humanistiskt perspektiv. När det gäller *samhällsuppdraget* handlar kursinnehållet om kunskap om t.ex. lagar och konventioner för att kunna arbeta med värdegrundsfrågor. *Yrkesutövandet* rör kunskap om språkutveckling och språktillägnelse samt didaktisk kunskap som behövs i yrkesverksamheten. *Vetenskapliggörandet* framgår av kursmålet och uttrycks i termer av att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt men är inte närmare preciserat.

Termin två

Termin två innehåller två gemensamma kurser om vardera fem poäng, *Barns utveckling och lärande* och *Livsfrågor*. Fokus i den första kursen ligger på förståelse för hur olika faktorer inverkar på barns lärande, medan den andra handlar om en ökad förståelse för hur olika livsvillkor inverkar på människors livsstil.

Barns utveckling och lärande (1997-12-03)

Syftet är att öka förståelsen för hur fysiska, psykiska och sociala faktorer som påverkar barns lärande samt att lägga grunden till ett arbets- och förhållningssätt grundat på kunskap om observations- och analysmetoder med utgångspunkt i gällande styrdokument. *Kursinnehållet* ska utgå från teorier om utveckling, inlärning och undervisning utifrån perspektiv som; människan som kulturvarelse och kulturbärare, jämlikhet, genus, institution, respekt för barns och ungas integritet och människovärde. *Kursmålet* handlar om att inhämta kunskap om utveckling och lärande, lekteorier, arbetssätt, ledarteorier, uppfostringssätt, metoder för observation och analys samt förmåga att söka kunskap på ett vetenskapligt sätt. Hit hör att kunna kritiskt granska och värdera kunskap och information, formulera och bearbeta problem samt använda IT och uttrycka sig i tal och skrift samt utveckla förmåga att arbeta såväl enskilt som i grupp. I kursmålet ingår också att kunna planera utifrån barns behov och utvecklingsnivå med utgångspunkt i gäl-

lande styrdokument, kunna förstå lekens betydelse för barns lärande och kulturskapande, olika uppfostringssätts betydelse samt observations och analysmetoders betydelse som pedagogiskt redskap.

Analys

I denna kurs fokuseras främst på *samhällsuppdraget* men också *yrkesutövandet* och *vetenskapliggörandet*. *Samhällsuppdraget* handlar om att utbilda alla barn utifrån behov och utvecklingsnivå. Det kursinnehåll som rör *yrkesutövandet* behandlar kunskap som behövs för att som lärare kunna främja barns utveckling och lärande och som ska leda till en förståelse för olika faktorer inverkan i sammanhanget. *Vetenskapliggörandet* handlar om att lärare behöver utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt till såväl samhällsuppdraget som yrkesutövandet. Ett förhållningssätt som är grundat på kunskap om barns utveckling och lärande och på kunskap om observations och analysmetoder. Till vetenskapliggörandet hör också att kunna kommunicera kunskapen om barns utveckling och lärande.

Livsfrågor (1997-12-03)

Syfte är dels att ge en ämnesteoretisk och yrkesrelevant grund i ämnena geografi, samhällskunskap, historia och religionskunskap, dels att bidra till att utveckla en förståelse för och insikt i olika levnadsvillkor, livsmönster och livsåskådningar. *Kursinnehållet* ska utgöras av ämnesteori och ämnesdidaktik inom respektive område, inslag om kulturalitet, livsfrågor, samhällsfrågor samt religion ur ett historiskt, omvärlds- och livsåskådningsperspektiv liksom teorier om barns religiösa vetande, moral, livsfrågor och etik. *Målet* med kursen är att; utveckla ett professionellt förhållningssätt till ämnesteoretiska och ämnesdidaktiska kunskaper, kunna analysera olika samhällsfrågor utifrån ämnes- och ämnesdidaktiska perspektiv. Hit hör också att inhämta kunskap om barn och livsfrågor, utveckla en medvetenhet om syftet med pedagogisk verksamhet, att kunna motivera arbetsformer och stoffurval, att kunna förstå ämnen både i egenskap av universitetsämnen och skolämnen. Som mål anges också att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt genom att reflektera över och förhålla sig kritiskt till bearbetning och analys av information.

Analys

I kursen fokuseras främst *samhällsuppdraget* och *yrkesutövandet*. När det gäller *samhällsuppdraget* handlar det om kunskap som ska leda till en djupare förståelse och insikt om olika faktorer inverkan på människors livsvillkor. Kunskap som gäller *yrkesutövandet* bygger på en ide om att existentiella frågor behöver fördjupas och bearbetas för att de studerande ska kunna utveckla ett förhållningssätt och en beredskap att arbeta med frågor av detta slag i förskole- och skolverksamhet. *Vetenskapliggörandet* i denna kurs handlar om att utveckla ett

vetenskapligt förhållningssätt grundat på reflektion och ett kritiskt förhållningssätt till information.

Termin tre

Den tredje terminen innehåller tre gemensamma kurser, *Grundläggande svenska och matematik/Kunskap genom skapande* tio poäng samt *Barn i behov av särskilt stöd och stimulans* och *Barn och pedagoger i ett mångkulturellt samhälle* om vardera fem poäng. Den första kursen *Grundläggande svenska och matematik/Kunskap genom skapande* fokuserar på grundläggande kunskap om hur barn utvecklar förmåga att lära sig läsa, skriva och förstå matematik samt på miljöns betydelse för barns lärande. Den andra handlar om ”olika former av svårigheter som påverkar barns lärande och den tredje om hur kulturella värderingar och attityder formas och påverkar det egna förhållningssättet i kulturella frågor.

Grundläggande svenska och matematik/Kunskap genom skapande (1998-09-16)

Syftet är att de studerande skall tillägna sig kunskap om barns läs- och skrivutveckling, matematiska förståelse samt vikten av goda lärandemiljöer. För blivande förskollärare syftar kursen även till att ge kunskap om hur barns läs- och skrivutveckling ska kunna stödjas och stimuleras och för blivande grundskollärare till kunskap för att kunna skapa inlärningssituationer som gynnar barns lärande på dessa områden. *Kursinnehåll* är förskolans och skolans styrdokument, teorier, arbetssätt och metoder för grundläggande matematik- och svenskundervisning men också att synliggöra matematik och skriftspråk i vardagen, barnlitteraturens funktion, textanalys och läromedelsgranskning ur ett didaktiskt perspektiv, datorn som ett pedagogiskt hjälpmedel. För blivande förskollärare ingår dessutom inslag om lekens och de estetiska ämnenas betydelse för barns lärande. *Kursmålet* handlar om att ha kunskap om styrdokumentens innehåll med avseende på svenska och matematik och förmåga till kritisk granskning av detta innehåll. Hit hör också att ha kunskap om och förståelse för barns olika sätt att tillägna sig skriftspråk och matematiska begrepp samt om språkets roll i sammanhanget. Att kunna analysera och motivera val av inlärningsmetoder, vara medvetna om hur dessa kan påverka barns förutsättningar för lärande, att ha strategier för barns språk- och begreppsutveckling, att känna till faktorer som kan hindra läs- och skrivutveckling samt om hur estetiska uttrycksformer kan användas i samband med barns lärande i matematik och svenska. Kursen ska ge en ökad kompetens i att ta ställning till olika texters funktion, en grundläggande förståelse för litteraturens betydelse för barns språkutveckling, att kunna använda datorn som ett pedagogiskt redskap och kunna kritiskt granska och analysera program och läromedel i svenska och matematik. För blivande förskollärare dessutom att kunna använda estetiska uttrycksformer för att undersöka, bearbeta och dokumentera.

Analys

Kursen fokuserar främst på kunskap som rör *yrkesutövandet*. Det handlar om kunskap om läs- och skrivutveckling samt matematisk förståelse både som gemensam och enskild kompetens för de båda lärargrupperna. Gemensam kompetensen är kunskap om barns läs- och skrivutveckling och matematiska förståelse. Den *enskilda* handlar för förskollärare om att stödja och stimulera barns lärande och för grundskollärare att bidra med kunskap och förutsättningar för barns lärande. Även då det gäller estetisk verksamhet, användandet av estetiska uttrycksformer, görs en skillnad mellan de båda lärargrupperna. I förskolläraryppdraget ingår användning av estetiska uttryckssätt i samband med svenska och matematik medan det för grundskollärare rör sig om att känna till hur de estetiska uttryckssätten kan användas inom dessa ämnen. Det är bara i denna gemensamma kurs det görs skillnad i kursplanetexten vad gäller förskollärares och grundskollärares yrkesutövande. Denna skillnad mellan förskollärare och grundskollärare framgår också av examensordningen (UFB: 1999/2000). I kursinnehållet ingår kunskap för att kunna genomföra *samhällsuppdraget* att utbilda barn och unga i svenska och matematik. När det gäller *vetenskapliggörandet* handlar kursplanetexten om kritisk granskning av styrdokument, olika texter, program och läromedel inom dessa båda ämnesområden.

Barn i behov av särskilt stöd och stimulans (1998-09-16)

Syftar till förståelse för olika handikapp och kännedom om pedagogiska åtgärder och möjligheter i arbetet med barnen. Till syftet hör också att få kunskap om samhälleliga stödinsatser, få bearbeta egna attityder till barn i behov av särskilt stöd samt få beredskap att utforma handlingsplaner/åtgärdsprogram för barn i behov av särskilt stöd. *Kursinnehållet* rör barn med fysiska och sociala handikapp, funktionshinder och lättare utvecklingsavvikelser, kristeorier, arbetssätt och metoder samt hur handlingsplan/åtgärdsprogram kan utformas. Hit hör också inslag om föräldrasamverkan, stödpersonal och samhälleliga stödinsatser. *Kursmålet* handlar om att de studerande ska inhämta kunskap om barn i behov av särskilt stöd och stimulans: olika arbetssätt, krisförlopp, olika samhälleliga stödåtgärder samt att kunna utarbeta individuella handlingsplaner, analysera och motivera val av arbetssätt och innehåll samt värdera och kritiskt granska stödbehov och åtgärdsinsatser. Till målet hör också att utveckla förmåga att söka kunskap på ett vetenskapligt sätt, att kritiskt granska och värdera kunskap, att formulera och bearbeta problem, kunna arbeta självständigt och ta ansvar samt kunna formulera sig i tal och skrift.

Analys

Kursens innehåll fokuserar både *samhällsuppdraget* och *yrkesutövandet*. Det innebär att som lärare klara av att skapa förutsättningar för lärande och utveckling för alla barn som deltar i förskole- och skolverksamheten. *Samhällsuppdraga-*

get handlar om att kunna utbilda medan *yrkesutövandet* består av att utveckla kunskap som en grund för hur man som lärare kan arbeta för med att utbilda barn och unga. Till yrkesutövandet hör också idéer om blivande lärares behov av att bearbeta egna attityder till både barn i behov av särskilt stöd och deras integration i verksamheten. *Vetenskapliggörandet* i denna kurs rör; utveckling av ett vetenskapligt förhållningssätt till arbete med utveckling och lärande och kritisk granskning av såväl egna som andras insatser i förhållande till uppdraget samt förmåga att kunna uttrycka sig i tal och skrift.

Barn och pedagoger i ett mångkulturellt samhälle (1998-09-16)

Syftet med kursen är att ge kunskap och medvetenhet om den egna kulturen och hur kulturella värderingar och attityder formas och påverkar egna värderingar och attityder. Hit hör att öka den didaktiska förmågan vad gäller kulturmötesfrågor. Detta förväntas resultera i ett aktivt och kritiskt förhållningssätt till kulturella frågor och utgöra en grund för internationell förståelse. *Kursinnehållet* rör frågor om familjebildning, uppfostringsmönster, seder och traditioner i skilda kulturer, migrationsfrågor, främlingsfientlighet, välfärdsfördelning, flerspråkighet och tolkhjälp samt aktuell forskning och debatt. Här finns inslag om IT som ett redskap i arbetet med internationell förståelse, förskolans och skolans styrdokument och värdegrund samt olika didaktiska förhållningssätt och interaktionsstrategier. Kursens *mål* handlar om är att; kunna redovisa kunskap om faktorer och processer som leder till att attityder och fördomar uppstår och utvecklas, att kunna problematisera omkring migration och välfärdsfördelning lokalt och globalt. Till målet hör att vara förtrogen med förskolans och skolans styrdokument och värdegrund samt kunna analysera och ta ställning till olika pedagogiska och didaktiska förhållningssätt i mångkulturell verksamhet.

Analys

Denna kurs fokuserar främst på *samhällsuppdraget* och den kunskap som lärare behöver för att kunna arbeta med att utbilda i kulturmötesfrågor och att fostra barn till kulturtolerans. Det handlar om kulturell kunskap samt kunskap om värdegrundsfrågor. När kursinnehållet rör *yrkesutövandet* fokuseras lärarens medvetenhet om och det egna förhållningssättet till kulturmötesfrågor men också kunskap om kultur, kulturella värderingar, egna värderingar och attityder samt ett didaktiska förhållningssätt. *Vetenskapliggörandet* uttrycks i termer av att kunna analysera, ta ställning till och utveckla ett eget förhållningssätt till frågor som rör kulturmöten.

Termin fyra

Den fjärde utbildningsterminen innehåller en gemensam kurs *Förskola och skola i förändring*, med fokus på integrerad förskole- och skolverksamhet.

Förskola och skola i förändring (1999-01-27)

Kursens *syfte* handlar om att tillägna sig en fördjupad kunskap om den egna yrkesrollen, dess utveckling och förändring över tid samt förståelse för vilken kompetens som behövs vid arbete i integrerad verksamhet. *Kursinnehållet* utgörs av inslag om förskolans och skolans framväxt och framtida utveckling, styrdokument, värdegrund och kursplaner, forskning om integration mellan förskola och skola. Hit hör också olika pedagogiska idéer och dess tillämpning, arbetslagsarbete, teorier om kunskap och lärande, dokumentation samt utbildningspraktik. *Målet* med kursen är att känna till och utveckla förståelse för hur ideologiska strömningar och olika pedagogiska inriktningar påverkat och påverkar den praktiska verksamheten i förskola och skola. Till målet hör att; ha kunskap om hur synen på kunskap och lärande utvecklats och förändrats, utveckla förståelse för integrationsproblematiken, reflektera över den egna yrkesrollen och samarbete mellan olika yrkeskategorier. Förmåga att planera, genomföra, dokumentera och utvärdera pedagogisk verksamhet utifrån ett barnperspektiv och utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt genom att kritiskt granska, dokumentera och presentera kunskap utgör en del av kursmålet.

Analys

I denna kurs fokuseras främst *yrkesutövandet* medan *samhällsuppdraget* och *vetenskapliggörandet* berörs i mindre omfattning. När det gäller *yrkesutövandet* förväntas kursen leda till en djupare kunskap om den egna yrkesrollen. I kursen ingår utbildningspraktik som förväntas leda till yrkeserfarenhet och förståelse för integrationsproblematik. Denna kunskap ligger till grund för lärarens *yrkesutövande* men också för lärares *samhällsuppdrag*, att integrera förskole- och skoltraditionen för att förändra och utveckla skolverksamheten. Det kursinnehåll som handlar om pedagogiska idéers tillämpning och teorier om lärande kan sägas höra till *yrkesutövandet* medan värdegrund, styrdokument och pedagogiska idéer hör till *samhällsuppdraget*. Kursinnehållet förväntas leda till en förmåga att kunna sätta yrkesrollen i ett helhetsperspektiv och utveckla en medvetenhet om faktorer som påverkar såväl yrkesroll som uppdrag, kunskap om förskole- och skoltradition ses som viktig kunskap. *Vetenskapliggörandet* handlar om att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt som grundar sig på kritisk granskning, dokumentation och presentation av kunskap kring kursens innehåll.

Termin fem, sex och sju

Under den femte terminen ligger den första delen av kursen Examensarbetet, tio poäng, uppdelad i två delkurser *Vetenskaplig metod* och *Uppsats* om vardera fem poäng. *Vetenskaplig metod* ligger i termin fem medan delkursen *Uppsats* ligger i termin sex för blivande förskollärare och i termin sju för blivande grundskollärare. Tillsammans ska dessa delkurser leda till att utveckla och fördjupa ett

vetenskapligt förhållningssätt i relation till det blivande yrkesområdet och till en fördjupning inom ett för yrket relevant ämnesområde.

Vetenskaplig metod (Examensarbete, 1999-06-02)

Syftet med kursen är att få en allmän orientering vad gäller vetenskapligt arbete och dess teoretiska förutsättningar i form av olika vetenskapliga paradigmer och skolor. *Kursinnehållet* ska behandla arbetsprocessen i forsknings- och utvecklingsarbete, både teoretiskt och som praktisk tillämpning. *Kursmålet* är att de studerande ska förvärva vetenskapsteoretisk kunskap och kunskap om forskningsprocessen; att utveckla förmåga att planera, genomföra och rapportera en mindre studie och en förmåga att kritiskt granska vetenskapliga arbeten.

Uppsats¹⁹ (Examensarbete, 1999-06-02)

Kursen *syftar* till fördjupad kunskap inom ett yrkesrelevant ämnesområde genom tillämpning av kunskaper från kursen Vetenskaplig metod. *Kursmålet* är att de studerande ska fördjupa sin forskningsmetodiska kompetens samt att använda vetenskapsteoretisk och forskningsmetodisk kunskap i examensarbetet. Hit hör också att fördjupa kompetensen att kritiskt granska vetenskapliga rapporter och utveckla en beredskap vad gäller att ta initiativ till utvecklings- och förändringsarbete utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt.

Analys

Fokus för dessa kurser är främst *vetenskapliggörandet*. Det framgår att lärare ska ha en forskningsmetodisk och vetenskapsteoretisk kompetens samt en kompetens att kunna driva utvecklings- och förändringsarbete i relation till *yrkesutövandet*. I kurserna finns kunskap som behövs för att kunna planera, genomföra och rapportera och granska vetenskapliga arbeten. *Samhällsuppdraget* handlar i denna kurs om att kunna driva utvecklings- och förändringsarbete i förskole- eller skolverksamhet. Till *yrkesutövandet* hör också att kursen ska resultera i en fördjupad kunskap inom ett yrkesrelevant ämnesområde med anknytning till förskole- eller skolverksamhet.

Det gemensamma i Regeringens proposition (1999/2000:135)

Det beslut om en ”förnyad” lärarutbildning som presenteras i Regeringens proposition (1999/2000:135) har som utgångspunkt att all lärarutbildning ska innehålla en kunskapsbas som ska vara gemensam för alla lärare. Den gemensamma basen ska omfatta 60 poäng av den sammanlagda utbildningstiden och fördelas över en längre period av utbildningen. Minst tio av de 60 poängen ska vara verksamhetsförlagda. I propositionen betonas vikten av att lärare med olika in-

---

¹⁹ För delkursen Uppsats anges inget innehåll i kursplanen.

riktningar möts under utbildningstiden för underlätta en framtida samverkan mellan lärare med olika kompetens i förskole- och skolverksamhet. Inom de 60 poängen ska frågor som berör lärande, socialisation, värdegrund, lärares samhällsuppdrag, tvärvetenskapliga studier och andra frågor som är centrala för läraryrket behandlas. Innehållet i det allmänna utbildningsområdet beskrivs i propositionen i form av fem centrala kunskapsområden. Det *första* handlar om lärande, undervisning och specialpedagogik, hit hör kunskap om konsten att undervisa och om den kunskap som behövs för att kunna främja barns och ungas kunskapsutveckling. Det *andra* området berör socialisations-, kultur- och samhällsfrågor och här kan utbildningsinnehållet t.ex. ta sin utgångspunkt i hur lärare kan arbeta med att utveckla barns och ungas känsla för demokrati, samhörighet och solidaritet. Hit hör också kunskap om livs- och uppväxtvillkor för såväl barn som vuxna. Det *tredje* området handlar om lärares samhällsuppdrag att fostra med fokus på demokrati och värdegrundsfrågor. Inom detta område betonas vikten av att de studerande utvecklar förmåga att analysera samhällets grundläggande värderingar vad gäller demokrati, etik, moral, jämställdhet och jämlikhet, mänskliga rättigheter och miljöfrågor. Enligt propositionen kan dessa områden belysas genom att t.ex. FN-deklarationen om mänskliga rättigheter, barnkonventionen eller RIO-deklarationen om hållbar utveckling behandlas i utbildningen. Det *fjärde* området som lyfts fram handlar om kunskapsstilläggande i samband med tvärvetenskapliga ämnesstudier. Innehållet i detta område ska öka de blivande lärarnas förmåga att möta alla barn och elever. Innehållet kan ta sin utgångspunkt i olika sätt att organisera kunskap, ämnesvis respektive ämnesövergripande och hur kunskap kan användas som verktyg i samband med problemlösning. Det tvärvetenskapliga området ska leda till förståelse för när olika arbetssätt är meningsfulla ge erfarenhet av hur kunskap kan organiseras och förbereda för samarbete med andra lärare med olika inriktningar och specialiseringar. Det *femte* området handlar om den verksamhetsförlagda delen av utbildningen inom det allmänna utbildningsområdet. Målet med de verksamhetsförlagda studierna är att de studerande ska utveckla yrkeskunskap, yrkeserfarenhet och reflektionsförmåga samt förtrogenhetskunskap. Bland innehållet i detta kunskapsområde nämns samtal med barn, elever och föräldrar och samarbete i arbetslag.

Analys

Den gemensamma kompetens som lyfts fram inom det allmänna utbildningsområdet i propositionen kan främst relateras till *samhällsuppdraget* och *yrkesutövandet* och bara i någon mån till *vetenskapliggörandet*. *Samhällsuppdrag* rör lärares uppdrag att arbeta med och fostra i värdegrundsfrågor, hit hör också kompetens att utbilda alla barn. *Yrkesutövandet* rör kunskap som grund för yrkeskickligheten i form av kunskap om; undervisning, lärande och specialpedagogik, arbetssätt, samarbete med barn, föräldrar och kollegor. I *vetenskapliggö-*

randet fokuseras att de studerande ska utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt till frågor som rör samhällsuppdraget och yrkesutövandet. Som att kunna analysera grundläggande värderingar och ha förmåga att reflektera över yrkesutövandet. Att inte vetenskapliggörandet framträder så tydligt i det innehåll som beskrivs inom det allmänna utbildningsområdet kan hänga samman med att "vetenskapliggörandet" ska genomsyra hela utbildningen och kanske därför inte lyfts fram i den korta beskrivning som ges av detta område i propositionstexten. *Det kan också bero på att Examensarbetet i första hand är tänkt att ingå antingen i inriktning eller specialisering, men kan också utgöra en del av det allmänna utbildningsområdet.*

Det gemensamma i den "förnyade" lärarutbildningen i Borås

I "den förnyade lärarutbildningen" vid högskolan i Borås utgör 60 poäng ett "allmänt utbildningsområde" för samtliga blivande lärare. Av utbildningsplanen (2001-05-16) framgår att de 60 poängen är fördelade på tre terminer, termin ett, fyra och sju alternativt nio. Se figur 4.

Termin 1

Kunskap, lärande, socialisation 10p (Verksamhetsförlagd utb. 3 p)	Barna och ungas utveckling och lärande 5 p	Kommunikation och förståelse 5 p
---	---	---

Termin 2

Inriktning 20 p (140 och 180 p)

Termin 3

Inriktning 20 p (140 och 180 p)

Termin 4

En demokratisk värld 10 p²⁰ (inriktning mot antingen) Samhället, Naturen, Uttrycksformer	Mångkulturella per- spektiv 5 p	Specialpedagogiska perspektiv 5 p
---	--	--

Termin 5

Specialisering 20 p (140) Fördjupning av inriktning 20 p (180 p)

Termin 6

Specialisering 20 p (140 p) Inriktning 20 p (180)

Termin 7 (140 p) alternativt termin 9 (180 p)

Vetenskaplig metod 5 p (del av Ex. arb. 10 p)	Lärarskap och ledarskap i ett tvärveten- skapligt perspektiv 10 p	Uppsats 5 p (del av Ex. arb. 10 p)
Inriktning 20 p (180 p termin 7)		

Termin 8

Specialisering alt. Fördjupning av inriktning 20 p (180 p)

Figur 4. Översikt över de kursinslag som ingår i den förnyade lärarutbildningen, 140 respektive 180 poäng, vid högskolan i Borås from. ht. 2001. Kurser markerade med fetstil ingår i det allmänna utbildningsområdet och är gemensamma för samtliga studerande.

Enligt utbildningsplanen (2001-05-16) ska det allmänna utbildningsområdet behandla frågor om kunskap, lärande, socialisation, metodik, allmändidaktik och specialpedagogik, tvärvetenskap, yrkesfrågor och ett vetenskapligt förhållningssätt. Inom detta område ska t.ex. lärande och utveckling bearbetas utifrån ett didaktiskt perspektiv och människors olika förutsättningar i samhället bearbetas såväl tematiskt som tvärvetenskapligt. Det allmänna utbildningsområdets innehåll ska lägga grunden till ett vetenskapligt förhållningssätt. I det följande görs en kort presentation av de kurser som ingår i det allmänna utbildningsområdet.

²⁰ I kursen *En demokratisk värld* väljs antingen inriktning mot samhälle, natur eller uttrycksformer beroende på lärarutbildningsinriktning.

Termin ett

Termin ett innehåller tre kurser, en tiopoängskurs *Kunskap, lärande, socialisation* och två fempoängskurser *Barns och ungas utveckling och lärande* och *Kommunikation och förståelse*. *Kunskap lärande och socialisation* har som syfte att lägga en grund till lärarrollen och ett vetenskapligt förhållningssätt till arbete i förskole- och skolverksamhet. Innehållet tar sin utgångspunkt i begrepp som kunskap, lärande, socialisation, språk, styrdokument och lek. Syftet med kursen *Barns och ungas utveckling och lärande* är att öka förståelsen för olika faktorer som påverkar barns och ungas utveckling och lärande. Kursinnehållet behandlar utvecklingspsykologiska teorier utifrån arv och miljö och perspektiv på jämlikhet, genus och institution. *Kommunikation och förståelse* syftar till att de studerande ska förvärva kunskap om olika kulturer, konstnärliga uttrycksmedel och kulturmöten och en beredskap att stötta barn och unga i ett mångkulturellt samhälle. I kursen ska språkets olika dimensioner lyftas fram och bearbetas genom olika uttrycksmedel som t.ex. musik, matematik och IKT (Utbildningsplanen, 2001- 05-16).

Termin fyra

Den fjärde terminen består av tre kurser. Inom kursen *En demokratisk värld*, tio poäng, finns tre olika inriktningar, samhälle, natur och uttrycksformer som de studerande väljer beroende på vilken inriktning som valts i lärarutbildningen. Syftet med kursen är att de studerande ska få beredskap att förstå och kunna hantera den pågående samhällsutvecklingen. Kursinnehållet ska ta sin utgångspunkt i FN:s barnkonvention och Agenda 21 och behandla demokratiska värderingar, etik, jämställdhet och jämlikhet och relationer mellan människor men också människors relation till samhället och miljön. Kursen *Mångkulturella perspektiv*, fem poäng, har som syfte att lägga en grund för internationell förståelse och ett kritiskt förhållningssätt till kulturfrågor och kunskap och medvetenhet om hur attityder och värderingar formas. Kursinnehållet ska belysa pedagogiska och didaktiska problem i samband med mångkulturalitet och flerspråkighet. *Specialpedagogiska perspektiv*, fem poäng, fokuserar på funktionshinder, inlärnings-, koncentrations-, känslomässiga- och psykiska svårigheter samt de studerandes förhållningssätt till dessa barn. Bland kursinnehållet nämns kriser och krisbearbetning, samhälleliga stödinsatser, handlingsplaner och individuella åtgärdsprogram (Utbildningsplanen, 2001- 05-16).

Termin sju alternativt nio

I det allmänna utbildningsområdet termin sju alternativt nio ingår två kurser om vardera tio poäng *Examensarbete* och *Lärarskap och ledarskap i ett tvärvetenskapligt perspektiv*. Kursen *Examensarbete* är uppdelad i två delkurser *Vetenskaplig metod* och *Uppsats*. Tillsammans syftar de båda delkurserna till att utveckla och fördjupa de studerandes vetenskapliga förhållningssätt till det bli-

vande yrkesområdet. Kursinnehållet ska ge en allmän orientering om vetenskapliga skolor, om forsknings och utvecklingsarbete såväl teoretiskt som praktiskt, kompetens att kunna planera genomföra och rapportera vetenskapliga arbeten och beredskap för förändrings- och utvecklingsarbete i förskole- och skolverksamhet. I kursen *Lärarskap och ledarskap i ett tvärvetenskapligt perspektiv* ska yrkesrollen fokuseras i relation till barn/elever föräldrar och kollegor. Kursinnehållet ska t.ex. behandla teorier, metoder och stilar för ledarskap, arbetssätt i relation till ledarskap, elev och föräldrainflytande, samt förskolans-, skolans- och lärarens samhällsuppdrag (Utbildningsplan, 2001-05-16).

Analys

Den gemensamma kompetens som lyfts fram inom det allmänna utbildningsområdet i den ”förnyade” lärarutbildningen vid högskolan i Borås fokuserar både på *samhällsuppdraget*, *yrkesutövandet* och *vetenskapliggörandet*. *Samhällsuppdraget* rör lärares uppdrag att fostra, utbilda och driva förändrings- och utvecklingsarbete. I fostransuppdraget ligger att fostra barn och unga i värdegrundsfrågor som rör t.ex. mänskliga rättigheter, miljö och kulturmötesfrågor. Utbildningsuppdraget handlar om kompetens för att kunna delta i utbildning av alla barn och unga. *Yrkesutövandet* rör kunskap om lärarrollen och läraryrkets utövande, i kompetensen ligger också kunskap om lärande som en grund för förhållnings- och arbetssätt när det gäller att främja barns och ungas lärande. Hit hör en ledarskapskompetens och förmåga att samverka med elever, föräldrar och kollegor samt kompetens att kunna planera och genomföra mindre vetenskapliga studier. *Vetenskapliggörandet* rör bl.a. kompetensen att förhålla sig vetenskapligt till samhällsuppdraget och yrkesutövandet, att inta ett kritiskt förhållningsätt till exempelvis kunskap och kulturella frågor. Till vetenskapliggörandet hör också en kompetens som rör kunskap om vetenskapsteori, forskningsprocesser en kunskap som förväntas leda till förmåga att arbeta med förändring- och utvecklingsarbete i förskola och skola.

Den *första terminen* fokuseras främst *samhällsuppdraget* och *yrkesutövandet*. *Vetenskapliggörandet* fokuseras i mindre omfattning, i frågor som rör samhällsuppdraget och yrkesutövandet. Den *fyjärde terminen* fokuseras främst *samhällsuppdraget*, men kurserna förväntas också resultera i kunskap som grund för yrkesutövandet och vetenskapliggörandet. Den *sjunde alternativt nionde terminen* är det främst *yrkesutövandet* och *vetenskapliggörandet* som är i fokus. *Samhällsuppdraget* rör då kunskap om lärarens och utbildningssystemets uppdrag som en grund för yrkesutövandet.

Lärarkompetensens gemensamma kärna

I detta avsnitt jämförs och diskuteras den kärna av gemensam lärarkompetens som framträder ur kursplanerna för den integrerade lärarutbildningen vid Högskolan i Borås med den lärarkompetens som uttrycks i det allmänna utbildningsområdet i Regeringens proposition och i den ”förnyade” lärarutbildningen vid Högskolan i Borås. Först jämförs och diskuteras hur de gemensamma utbildningsinslagen organiserats och därefter den gemensamma lärarkompetensens innehåll.

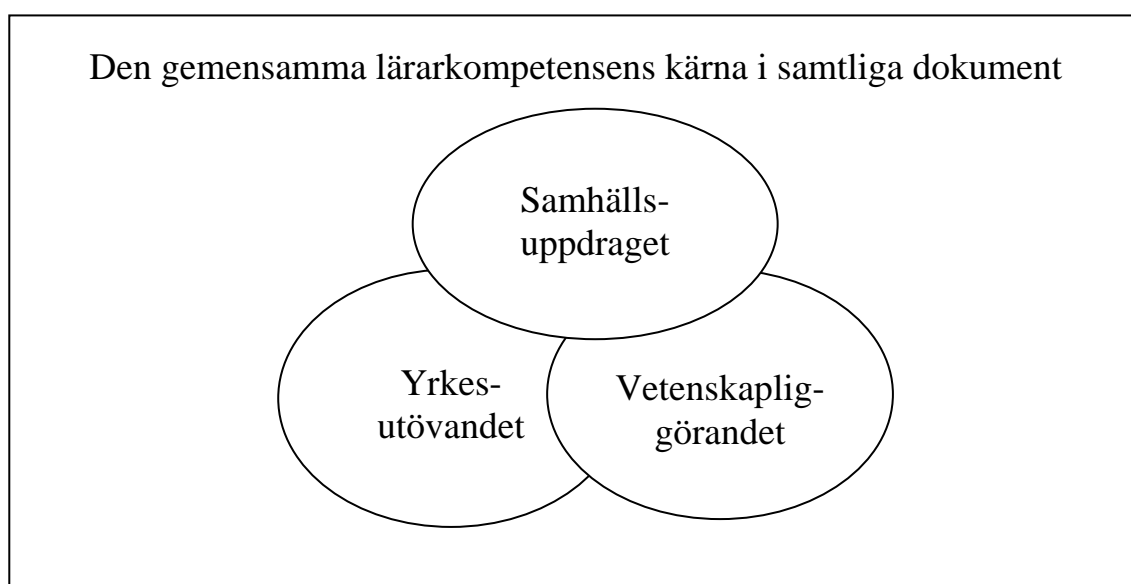
Organisation

De gemensamma kurserna omfattar tio poäng mer i den integrerade utbildningen än i det allmänna utbildningsområdet i Regeringens proposition och ”den förnyade lärarutbildningen”. Antalet gemensamma poäng i ”den förnyade lärarutbildningen” kan ses som en anpassning till beslutet om att all lärarutbildning ska innehålla en gemensam grundkompetens om 60 poäng för alla lärare i enlighet med propositionen. De gemensamma kursinslagens förläggning skiljer sig åt mellan den integrerade utbildningen, utbildningen i propositionen och ”den förnyade utbildningen”. I den integrerade utbildningen fördelas gemensamma kurser över hela utbildningstiden, i propositionen uttrycks att gemensamma kurser ska fördelas över en längre period av utbildningen och i ”den förnyade lärarutbildningen” är dessa kursinslag koncentrerade till tre terminer. Vilka skäl finns för denna skillnad? En anledning till att kurserna i det allmänna utbildningsområdet i den ”förnyade utbildningen koncentrerats till tre terminer kan vara de krav på flexibilitet som uttrycks i propositionen som till exempel att det allmänna utbildningsområdet ska kunna läsas som en fristående del av lärarutbildningen av studerande som tidigare läst kurser som motsvarar lärarutbildningens inriktningar och specialiseringar.

Något som betonas både i samband med den integrerade utbildningen och propositionen men som inte nämns i den ”förnyade” utbildningen är vikten av att lärare med olika inriktning möts under utbildningstiden eftersom detta anses underlätta framtida samverkan mellan lärare med olika kompetens. Varför denna skillnad finns kan man fundera över? Att den förnyade lärarutbildningen organiserats så att lärare med olika inriktning möts vid färre tillfällen och med längre mellanrum och att ovanstående innehåll saknas kan det bero på att grundprinciper och föreställningar förändrats. Anses möten i utbildningen inte längre lika viktiga? Har kraven på en flexibel utbildning som underlättar studierna överordnats möten som anses underlätta framtida samverkan i yrkesutövandet?

Innehållet

Analysen visar att *samhällsuppdraget*, *yrkesutövandet* och *vetenskapliggörandet* finns representerade i olika omfattning i den integrerade lärarutbildningen, i propositionen och i den ”förnyade” lärarutbildningen. Ibland behandlas dessa områden ur samma perspektiv ibland ur olika, i dokumenten. Samhällsuppdraget, yrkesutövandet och vetenskapliggörandet utgör inga klart avgränsade områden utan överlappar varann och utgör på olika sätt varandras förutsättningar. Som t.ex. samhällsuppdraget att reproducera kunskap är nära förknippat med yrkesutövandet när det gäller att skapa förutsättningar för lärande men också vetenskapliggörandet i form av att bygga upp ett förhållningssätt till kunskap och lärande grundat på observation, analys och kritisk granskning. Se figur 5.

Figur 5. Den gemensamma lärarkompetensens kärna, bestående av tre områden och dessa områdens inbördes relation.

Tillsammans utgör dessa områden ”en kärna av gemensam lärarkompetens” för blivande förskollärare och blivande grundskollärare i den integrerade lärarutbildningen men också för samtliga lärare enligt det allmänna utbildningsområdet i Regeringens proposition och den ”förnyade” lärarutbildningen vid Högskolan i Borås. En gemensam kompetens som utformats utifrån de principer och riktlinjer som gäller för lärarutbildning men också utifrån tankar och idéer om vad som utgör en gemensam kompetens i läraryrket. I det följande görs en sammanfattande jämförelse av de olika dokumentens innehåll utifrån ovanstående begrepp.

Samhällsuppdraget

Analysen visar att samhällsuppdraget handlar om ett *utbildnings-*, ett *fostrans-* och ett *verksamhetsutvecklingsuppdrag*. Vad gäller *utbildningsuppdraget* finns

både likheter och skillnader. Gemensamt i alla dokumenten är att lärare ska ha kompetens för att delta i utbildning av alla barn och unga. Skillnaden handlar om att det gemensamma i den integrerade utbildningen uttrycks i termer av att ha kunskap om och beredskap för att kunna arbeta med barn som är i behov av särskilt stöd och stimulans medan det i propositionen och i den "förnyade" utbildningen handlar om att ha en specialpedagogisk kompetens. I den integrerade utbildningen utgör specialpedagogik en valbar kurs. Vad står denna förändring för? Har synen på lärarens uppdrag förändrats?

Skillnader i utbildningsuppdraget rör också innehållet i den kulturella kunskap som ska reproduceras. Av dokumenten för den integrerade lärarutbildningen framgår att kunskap om läsning, skrivning och räkning och ämneskunskap inom de samhälls- och naturvetenskapliga områdena utgör ett gemensamt kompetensområde. Dessa kunskaper lyfts inte fram som gemensamma inom det allmänna utbildningsområdet i propositionen eller i den "förnyade" lärarutbildningen.

Uppdraget att *fostra* barn och unga handlar om att fostra till den värdegrund och de grundläggande samhällsliga värderingar vårt samhälle vilar på. När det gäller fostransuppdraget råder stor överensstämmelse mellan innehållet i den integrerade lärarutbildningens kursplaner och det allmänna utbildningsområdets innehåll i propositionstexten respektive utbildningsplanen för den "förnyade" lärarutbildningen. Den gemensamma kompetensen handlar om att ha kunskap om barns och ungas socialisation in i samhället och den roll förskola och skola spelar i denna process. Hit hör också att kunna arbeta med frågor som rör mänskliga rättigheter, miljö och livsstilsfrågor, humanistiska och etiska frågeställningar samt kulturmötesfrågor.

Analysen visar att *verksamhetsutveckling* i form av kompetens för att kunna driva utvecklings- och förändringsarbete i förskole- och skolverksamhet kan ses som en gemensam men också som en speciell kompetens. En jämförelse visar att denna kompetens lyfts fram som en gemensam kompetens i den integrerade och i den "förnyade" utbildningen medan den enligt propositionen inte ingår som en del av det allmänna utbildningsområdet utan i första hand ska utvecklas inom en inriktning eller specialisering. När det gäller kompetens att kunna samverka med olika lärare skiljer sig innehållet i dokumenten åt. Av dokumenten för den integrerade utbildningen och i propositionstexten framgår att en gemensam lärarkompetens innefattar att kunna samverka med andra lärarkategorier. Detta berörs inte i utbildningsplanen för den "förändrade" lärarutbildningen. Vad beror det på?

Yrkesutövandet

Den gemensamma lärarkompetens som framträder när det gäller *yrkesutövandet* handlar om kunskap som krävs för att kunna utöva läraryrket, dvs. pedagogisk och didaktisk kunskap, praktisk erfarenhet och yrkesskicklighet. På detta område finns många likheter men också skillnader. I dokumenten för alla tre utbildningarna lyfts den praktiska yrkesskickligheten fram som en gemensam kompetens som handlar om att lärare behöver erfarenhets-, yrkes- och förtrogenhetskunskap samt en förmåga att reflektera över den egna yrkesverksamheten. I den gemensamma lärarkompetensen ingår också didaktisk kunskap och förmåga. Jämförelsen visar att det gemensamma rör det allmäntdidaktiska området, medan det bara är i den integrerade utbildningen som ämnesdidaktiken, i till exempel matematik, svenska, natur- och samhällsvetenskap lyfts fram som en gemensam kompetens. Till den gemensamma kompetensen hör också att ha kunskap för att kunna arbeta tvärvetenskapligt. Detta uttrycks dock på olika sätt i dokumenten. I den integrerade- och i den ”förnyade” utbildningen handlar om att ha kunskap om och att kunna använda estetiska ämnen som ”pedagogiska redskap” i arbetet med andra ämnesområden medan det i propositionstexten uttrycks i termer av att ha kunskap för att kunna organisera kunskap så att det främjar barns lärande.

En skillnad i det innehåll som lyfts fram när det gäller yrkesutövandet rör kunskap om lärarrollen och den kontext denna utövas i. I den integrerade- och den ”förändrade” utbildningen lyfts kunskap och kännedom om läraryrke och utbildningskontexter och traditioner fram som en gemensam kunskap medan detta område inte berörs i propositionstexten. En annan skillnad rör kompetensen att kunna planera och genomföra en mindre vetenskaplig studie, som ingår som en gemensam kompetens i den integrerade- och i den ”förnyade” utbildningen men som inte nämns i det allmänna utbildningsområdet i propositionstexten.

Vetenskapliggörandet

Vetenskapliggörandet är det område där det råder störst skillnad när det gäller den gemensamma lärarkompetensen. I både den integrerade- och ”förnyade” lärrutbildningen framgår betoningen på vetenskapliggörandet tydligt medan detta inte betonas i någon större utsträckning i de i det allmänna utbildningsområdet i propositionen. Den största skillnaden hänger samman med examensarbetets placering i utbildningen. I den integrerade- och i den ”förnyade” utbildningen utgör examensarbetet en del av de gemensamma utbildningsinslagen medan detta arbete inte lyfts fram som en gemensam del enligt propositionstexten. Detta medför att betoningen på vetenskapliggörandet blir betydligt större i den integrerade- och ”förnyade” utbildningen än i den utbildning som presenteras i propositionen. I examensarbetet utgörs den gemensamma kompetensen av kunskap om vetenskap och forskningsprocesser, förmågan att kritiskt granska och att kunna

initiera och driva utvecklings- och förändringsarbete grundat på ett vetenskapligt arbetssätt.

Den likhet som finns i dokumenten då det rör vetenskapliggörandet handlar om en gemensam kompetens i form av att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt till frågor som rör samhällsuppdraget och yrkesutövandet. I kursplanerna för den integrerade utbildningen och kurs och utbildningsplaner för den ”förnyade” utbildningen uttrycks detta i termer av att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt till arbete, kunskap, och forsknings- och utvecklingsarbete. Att inte vetenskapliggörandet framträder så tydligt i propositionstexten kan hänga samman med att denna text är mycket kortfattad och att vetenskapliggörandet ses som ett område som ska genomsyra hela utbildningen.

AVSLUTANDE REFLEKTION

Syftet att identifiera, beskriva och jämföra den gemensamma lärarkompetens som uttrycks i dokumenten, för den integrerade-, den ”förnyade-” och lärarutbildningen i regeringens proposition, är viktigt av flera anledningar. Det handlar dels om att ta tillvara kunskaper och erfarenheter från den integrerade lärarutbildning som startade vid Högskolan i Borås 1997 och dels om att studiens resultat kan användas som utgångspunkt för fortsatta diskussioner om hur den ”förnyade” lärarutbildningen ska utformas och vad som styr denna utformning. I följande avsnitt lyfts reflektioner och frågor fram som genererats under studiens gång. Frågor som känns angelägna att diskutera men också frågor som skulle vara intressant att studera ytterligare.

Jämförelsen mellan dokumenten visar att det finns många likheter mellan den integrerade-, den ”förnyade-” och den lärarutbildning som beskrivs i regeringens proposition, men också skillnader. En intressant skillnad är den förändring som skett mellan den integrerade- och den ”förnyade” utbildningen. I den integrerade utbildningen betonades vikten av att förskollärare och grundskollärare har en gemensam kunskapsbas inom ämnesområdena svenska, matematik, natur- och samhällsvetenskap. En kunskap som inte lyfts fram som en gemensam kompetens i den ”förnyade” utbildningen. Hur kan denna förändring tolkas? Hänger den samman med att grundprinciper och föreställningar²¹ om vad som utgör en gemensam lärarkompetens har förändrats från den integrerade till den ”förnyade” utbildningen. Vad beror det i så fall på? Kan det hänga samman med den nya sammansättningen av lärargruppen, brist på tid att diskutera föreställningar om en gemensam lärarkompetens eller på hur propositionstexten om vad som ska ingå i det allmänna utbildningsområdet tolkats? Denna förändring väcker också andra frågor som skulle vara intressant att studera; Hur har regeringens proposition tolkats och omsatts i läroplaner på olika lärarutbildningar? Skiljer sig tolkningen åt beroende på om utbildningen är inriktad mot t.ex. förskola eller mot skolans senare år? Skiljer sig tolkningen åt mellan olika ämnesinriktningar, som t.ex. slöjd, idrott, musik och lärare med inriktning mot förskola, grundskola eller gymnasium?

Jämförelsen mellan innehållet i den integrerade- och den ”förnyade” utbildningens gemensamma kurser visar att kurser med fokus på samhällsuppdraget och yrkesutövandet minskat i omfattning i den ”förnyade” utbildningen medan vetenskapliggörandets utrymme är oförändrat. En fråga som behöver lyftas upp till diskussion är frågan om vad som kan betraktas som gemensamt, vad som bör

---

²¹ Se Strömberg (2002) för lärarutbildares föreställningar om en gemensam kompetens i den integrerade lärarutbildningen.

ingå i en gemensam kompetens och vad som kan sägas ge en gemensam kompetens när det gäller lärarutbildningsinnehåll. Enligt Regeringens proposition finns det en gemensam "grundkompetens" som alla lärare oavsett inriktning behöver för att klara läraryrket. En kompetens som ska utvecklas inom det allmänna utbildningsområdet. En fråga att diskutera blir då om t.ex. kurser som *En demokratisk värld*²², med en gemensam utgångspunkt men med tre olika inriktningar kan utgöra en grund för en gemensam kompetens? En annan fråga är i vilken utsträckning examensarbetet utgör en grund för en gemensam kompetens.

---

²² Kursen *En demokratisk värld*, termin 4 i den "förnyade" lärarutbildningen vid Högskolan i Borås.

Referenser

- Askling, B. (1983). *Utbildningsplanering i en lärarutbildning. En studie av läroplansarbete i den decentraliserade högskolan*. Stockholm Institute of Education Department of Educational Research. Studies in Education and Psychology 12.
- Berger, P.L. & Luckman, T. (1979/ 1998). *Kunskapssociologi. Hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Davidsson, B., Dovemark, M., Eriksson, A., Strömberg, M. & Hägglund, S. (1999). *Två blivande lärares reflektioner över mötet med lärarutbildningen*. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. Rapport nr 2, 1999.
- Davidsson, B., Hägglund, S. & Kihlström, S. (1997/1999). *Att lära till lärare. Beskrivning av ett forskningsprogram om socialisation i yrkesutbildning och yrkespraktik*. Högskolan i Borås. Rapport från Institutionen för pedagogik. Rapport nr 1, 1999.
- Eriksson, A., Davidsson, B. & Hägglund, S. (1999). *Iakta – handla – reflektera. Blivande förskollärare om yrkeslärande före och efter verksamhetsförlagd utbildning*. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. Rapport nr 4, 1999.
- Eriksson, A. (2001). *Yrkeslärande ur ett dagboksperspektiv. En studie av blivande lärares dagboksskrivande och yrkeslärande under praktiken*. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. Rapport nr 12.
- Holm, A-S. (2001). *Blivande förskollärares och grundskollärares syn på den integrerade lärarutbildningen vid Högskolan i Borås*. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. Rapport nr 14.
- Högskoleförordningen, SFS (1996:913) *Examensförordningen*.
- Högskoleverket (1995-12-18). *Grundskolläraryrkesexamen vid högskolan i Borås. Rapport från Lärarexamensgruppen. December 1995*.
- Högskoleverket, (1997:36). *Examensmål för lärarexamina – ett regeringsuppdrag*. Högskoleverkets rapportserie 1997:36 R. Högskoleverket, National Agency for Higher Education. Stockholm.

- Linde, G. (2000). *Det ska ni veta. En introduktion till läroplansteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundgren, U. P. (1979/1989). *Att organisera omvärlden. En introduktion till läroplansteori*. Stockholm: Utbildningsförlaget.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Översättning S-E Torhell. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, S. (1994). Om kvalitetskriterier i kvalitativa studier. I Starrin, B. & Svensson, P-G. (red). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Goodson, I. F. (1997). *The Changing curriculum*. Studies in Social Construction. New York: Peter Lang Publishing.
- Goodson, I. F. (1988/1995). *The Making of Curriculum*. Collected Essays. London: The Falmer Press.
- SOU (1999:63). *Att lära och leda. Lärarutbildningskommitténs slutbetänkande*. (LUK).
- Regeringens proposition (1999/2000:135). *En förnyad lärarutbildning*. (LUP).
- Strömberg, M. (2001). *Från yrkesmotiv till yrkesmotivation. Blivande lärares yrkesvalsmotiv som grund för socialisation in i yrket*. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. Rapport nr 11.
- Strömberg, M. (2003). *Föreställningar om integration av pedagogiska traditioner inom en lärarutbildning*. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. Projektrapport nr 3.
- UFB (1999/2000). *Utbildningsväsendets författningsböcker*. Universitet och högskolor.
- Uljens, M. (1998). Läraren som läroplanskonstruktör – några empiriska resultat. I M. Uljens (red.) *Skoldidaktiska studier*. Studia Didactica 3. Österbottens högskola – Pedagogiska institutionen. Pedagogiska rapporter Nr 12/1998.
- Utbildningsdepartementet (1998). *Läroplan för förskolan. Lpfö 98*. Stockholm: Fritzes.
- Utbildningsdepartementet (1998). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet. Lpfo 94*. Stockholm: Fritzes.

Utbildningsplan (1995). *Utbildningsplan för grundskolläraryrket vid högskolan i Borås.*

Utbildningsplan (1997-12-03). *Utbildningsplan för barn och ungdomspedagogiskt program inriktning förskollärare 120 poäng, grundskolläraryrket 1-7 inriktning Ma/ No 140 poäng, inriktning Sv/So 140 poäng.* Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik, Institutionsnämnden.

Utbildningsplan (1997-12-03, reviderad 1998.05-28). *Utbildningsplan för barn och ungdomspedagogiskt program inriktning förskollärare 120 poäng, grundskolläraryrket 1-7 inriktning Ma/ No 140 poäng, inriktning Sv/So 140 poäng.* Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik, Institutionsnämnden.

Utbildningsplan (1997-12-03, reviderad 1998-09-16). *Utbildningsplan för barn och ungdomspedagogiskt program inriktning förskollärare 120 poäng, grundskolläraryrket 1-7 inriktning Ma/ No 140 poäng, inriktning Sv/So 140 poäng.* Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik, Institutionsnämnden

Utbildningsplan (2001-05-16). *Läraryrket 140/180 poäng.* Högskolan i Borås. Institutionen för pedagogik.

Kursplaner och övriga källor

Barn i behov av särskilt stöd och stimulans (1998-09-16). Kursplan. Högskolan i Borås. Institutionen för pedagogik.

Barn och pedagoger i ett mångkulturellt samhälle (1998-09-16). Kursplan. Högskolan i Borås. Institutionen för pedagogik.

Barns utveckling och lärande. (1997-12-03). Kursplan. Högskolan i Borås. Institutionen för pedagogik.

Examensarbetet (1999-06-02). Kursplan. Högskolan i Borås. Institutionen för pedagogik.

Förskola och skola i förändring (1999-01-27). Kursplan. Högskolan i Borås. Institutionen för pedagogik.

- Grundläggande svenska och matematik / Kunskap genom skapande* (1998-09-16). Kursplan. Högskolan i Borås. Institutionen för pedagogik.
- Kunskap, lärande, socialisation.* (1997-12-03). Kursplan. Högskolan i Borås. Institutionen för pedagogik.
- Livsfrågor.* (1997-12-03). Kursplan. Högskolan i Borås. Institutionen för pedagogik.
- Människan i världen.* (1997-12-03). Kursplan. Högskolan i Borås. Institutionen för pedagogik.
- Barn i behov av särskilt stöd och stimulans* (1998). Kurshandbok. Högskolan i Borås. Institutionen för pedagogik.
- Barn och pedagoger i ett mångkulturellt samhälle* (1998). Kurshandbok. Högskolan i Borås. Institutionen för pedagogik.
- Barns utveckling och lärande.* (1997). Kurshandbok. Högskolan i Borås. Institutionen för pedagogik.
- Förskola och skola i förändring* (1999). Kurshandbok. Högskolan i Borås. Institutionen för pedagogik.
- Grundläggande svenska och matematik / Kunskap genom skapande* (1998). Kurshandbok. Högskolan i Borås. Institutionen för pedagogik.
- Kunskap, lärande, socialisation* (1997). Kurshandbok. Högskolan i Borås. Institutionen för pedagogik.
- Människan i världen* (1997). Kurshandbok. Högskolan i Borås. Institutionen för pedagogik.
- Minnesanteckningar från arbetsprocessen (1996-1997): *Att utveckla en ny lärarutbildning.* Högskolan i Borås. Institutionen för pedagogik.

English summary

Becoming a teacher:

From intention to reality. A study of curriculum documents at the integrated teacher education.

Background

Although several earlier national and international studies have described aspects of professional socialisation among student teachers, few have explicitly focussed on such processes within an integrated context. Very few concern training programmes with joint courses for students aiming at pre-school teacher's and compulsory school teacher's degree. Furthermore, studies of socialisation within contexts organised according to principles of professional integration have largely been conducted in settings where the integrated educational practice is based on voluntaries from the involved parts. As Swedish educational policy since 1991 prescribes integration of pre-school and compulsory school practice, explicit demands on universities and local communities to develop and organise efficient models for training and practice are at hand. The present project are an effort to reveal deeper knowledge about what premises and conditions are involved when two cultures of educational traditions meet. Particular attention is directed towards processes through which students and professionals, representing pre-school and compulsory school traditions, establish shared sets of knowledge, values and norms about learning and instruction. Such common frames for organising an integrated educational practice are assumed to form an important step towards a new, broader defined teacher role.

The project

The project "Becoming a teacher" started in the end of 1997 and will continue until the end of 2000. The overriding purpose is to identify and describe conditions for teacher socialisation during teacher training and in professional practice. Two empirical studies, each focussing on one main aspect of professional learning are conducted. One study examines a recently launched, integrated (pre-school teachers and primary school teachers) teacher training as context for teacher socialisation. The other investigates development and establishment of an integrated school practice among four teacher teams.

An integrated theoretical frame for socialisation is being used (Berger & Luckman, 1979²³; Mead, 1976/1995²⁴; Moscovici, 1984²⁵). Briefly, this frame implies professional socialisation as being a dynamic, interactive, socially constructed process, which takes place in a socio-cultural context. Social interaction is regarded as a means for changing ideas about the teacher role as well as for maintaining established views. Established ideas as well as new ones are expressed, negotiated and confirmed through communication and action. Conditions for such interactions are contextual and can be defined in terms of temporary situations as well as cultural premises. Inter-individual as well as inter-group interactions are assumed to be involved in processes of constructing and/or reconstructing contents in the teacher role. Teacher socialisation, i.e. "becoming a teacher", takes place in interaction with fellow students, teachers, in-service supervisors and colleagues over a length of time, covering the years of university training and many years of professional work in educational settings. The present project illuminates issues that are likely to be at hand during some distances of the journey towards a teacher role within an integrated educational practice.

The project is inspired by an ethnographic research tradition, particularly as it has been developed within the educational sciences by Quarsell ²⁶(1994). Data is collected from two different contexts; integrated teacher training and integrated pre-school/compulsory school practice. Fifteen students accepted for pre-school teachers training and fifteen accepted for compulsory school teacher training is followed during their education. Interviews, student's diaries, examination papers, evaluations, and reflections on the training and their future teacher role are collected and analysed over 2,5 years. Data from the integrated practice is collected through participant observations in daily work and conferences, and individual and group interviews. Four teacher teams in two schools participate in the study.

The project is expected to reveal deeper knowledge about socialisation processes in educational professions, particularly in contexts emphasising integrated models for organisation and content of educational activities. Furthermore, the project is organised in order to support links between educational sciences and

---

²³ Berger, P.L. & Luckman, T. (1979). *Kunskapens sociologi. Hur individer uppfattar och formar sin sociala verklighet*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

²⁴ Mead, G:H: (1976/1995). *Medvetandet, jaget och samhället från socialbehavioristisk standpunkt*. Lund: Argos.

²⁵ Moscovici, S. (1984). *The phenomenon of social representations*. I R.M. Farr & S. Moscovici (Ed). *Social representations*. Cambridge University Press.

²⁶ Quarsell, B. (1996). *Tillbaka till Pierce? Tankar och begrepp inom den pedagogiska etnografin*. Utvecklingspsykologiska seminariets skriftserie Nr 43. Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet.

teacher training, for example through regular seminars for students, university teachers and in-service supervisors.

Instead of aiming for one final report from the project, we have decided to document the research process in a number of smaller working reports. In this first one, the project as it was outlined in the proposal is presented. It gives a detailed description of purpose, design, theoretical perspective and methods.

This report describes a study of curriculum documents, for courses in the integrated teacher education at University College of Borås. The study mainly focuses on curriculum documents for courses which have been the starting-point for the integration of pre-school and primary school teaching programmes. The aim of the study was to identify and describe the common core of teacher competence for both pre-school and primary school teachers. Moreover, in addition, my study compared the competens in the integrated teacher education with the common core of teacher competens in the Swedish governments proposition and the “new” teacher education that started in 2001 at University College of Borås. The results shows that the common core of teacher competens in the common courses are related to teachers’ roles in society, the teaching profession and scientific attitudes regarding learning, teaching and education.

Borås 2002

Project staff:

Solveig Hägglund,
Birgitta Davidsson,
Marianne Dovemark,
Anita Eriksson,
Ann-Sofie Holm,
Marianne Strömberg,

Rapporter från Institutionen för pedagogik

1. Davidsson, B., Hägglund, S., & Kihlström, S. (1997/1999). *Projektet "Lära till lärare"*. *Projektbeskrivning*.
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 1, 1999.
2. Davidsson, B., Eriksson, A., Strömberg, M., Dovemark, M., & Hägglund, S. (1999). *Två blivande lärares reflektioner över mötet med lärarutbildningen*. *Projektet "Lära till lärare"*.
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 2, 1999.
3. Strömberg, M. (1999). *"Det finns gyllene dagar och stunder i lärarens arbete och det är dom som gör att man knogar på."* *Åtta lärares upplevelse av tillfredsställelse i arbetet*. *Projektet "Lära till lärare"*.
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 3, 1999.
4. Eriksson, A., Davidsson, B., & Hägglund, S. (1999). *Iaktta – handla – reflektera*. *Blivande förskollärare om yrkeslärande före och efter verksamhetsförlagd utbildning*. *Projektet "Lära till lärare"*.
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 4, 1999.
5. Davidsson, B., Dovemark, M., & Hägglund, S. (1999). *Vem blir lärare och varför? Utgångspunkter för en studie med fokus på lärarstudenters socio-kulturella bakgrund och dess betydelse för högskolestudier och yrkesval*. *Projektet "Lära till lärare"*.
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 5, 1999.
6. Kärrby, G. (2000). *Svensk förskola – Pedagogisk kvalitet med socialpolitiska rötter*.
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 6, 2000.
7. Szklarski, A. (2000). *Konfliktupplevelsens väsen. En empirisk-fenomenologisk studie bland ungdomar i två länder*.
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 7, 2000.

8. Davidsson, B. (2000). *Samling – en symbol för integration mellan förskola och grundskola?*
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 8, 2000.
9. Oudhuis, M. (2000). *Gunvors-projektet – En utvärdering av ett samarbetsprojekt mellan Gunnareds sjukhem, SAFs regionkontor och Volvo Lastvagnar.*
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 9, 2000.
10. Riestola, P. (2000). *Växtkraft Mål 4 – för långsiktig målmedvetenhet?*
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 10, 2000.
11. Strömberg, M. (2001). *Från yrkesmotiv till yrkesmotivation. Blivande lärares yrkesvalsmotiv som grund för socialisation in i yrket.*
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 11, 2001.
12. Eriksson, A. (2001). *Yrkeslärande ur ett dagboksperspektiv. En studie av blivande lärares dagboksskrivande och yrkeslärande under praktiken.*
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 12, 2001.
13. Holm, A-S. (2001). *Vem söker sig till lärarutbildningen och varför? – en studie av blivande förskollärare och grundskollärare vid Högskolan i Borås.*
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 13, 2001.
14. Holm, A-S. (2001). *Blivande förskollärares och grundskollärares syn på den integrerade lärarutbildningen vid Högskolan i Borås.*
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 14, 2001.
15. Szklarski, A. (2002). *Den kvalitativa metodens mångfald. Skilda ansatser - skilda tolkningsintentioner.*
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 15, 2002.

16. Fransson, A. (2002). *Nya villkor för lärandet i den högre utbildningen - om utmaningar för högskolans pedagogik.*
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 16, 2002.
17. Andersson, E. (2002) *Varför skriva yrkesdagbok!*
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 17, 2002.

Projektrapporter från Institutionen för pedagogik

1. Eriksson, A. (2003) *Samhällsuppdraget, yrkesutövandet och vetenskapliggörandet*.
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Projektrapport nr 1, 2003.

Rapporter från Pedagogiskt centrum

1. Lönn, A. (1999). *Pedagogisk handledning vid högskola. En studie av pedagogisk handledning vid Sektionen för Väg- och Vattenbyggnad Chalmers Tekniska Högskola.*
Högskolan i Borås, Pedagogiskt centrum.
Rapport nr 1, 1999.
2. Lönn, A. (2000). *Vad förväntas av/väntar handledare och studenter? En enkätstudie om handledares och studenters förväntningar på varandra inför examensarbetet, om deras förväntningar uppfyllts, samt deras beskrivningar av handledningens förlopp.*
Högskolan i Borås, Pedagogiskt centrum.
Rapport nr 2, 2000.

Från och med 2001-01-01 övergår Pedagogiskt centrum till en egen enhet: Centrum för lärande och undervisning.

Skrifter från Institutionen för pedagogik

1. Davidsson, B. (1999). *"Vi vill mer än vi ibland klarar."* Om samarbete mellan förskollärare, grundskollärare och fritidspedagoger. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. Skrift nr 1, 1999.
2. Eriksson, A., & Haverlind, A. (2000). *"Dä kommer luft inne mä"*. En etnografisk studie av förskolebarns lärande inom naturvetenskap, miljö och teknik. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. Skrift nr 2, 2000.
3. Jenslöv, T. (2000). *Hur arbetar förskollärare med bråkiga barn?* Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. Skrift nr 3, 2000.
4. Karlsson, H., & Wademyr, P. (2000). *Lära för livet. Förskollärares uppfattningar om barns lärande.* Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. Skrift nr 4, 2000.
5. Holm, A-S. (2000). *Hobergskolan. Beskrivning och utvärdering av ett skolprojekt i Vårgårda kommun.* Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. Skrift nr 5, 2000.
6. Davidsson, B., & Boglind, A. (2000). *Att skriva yrkesdagbok. En möjlighet för den reflekterande pedagogen.* Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. Skrift nr 6, 2000.
7. Davidsson, B. (2002) *Föreställning om kön som idé, innehåll och arbetsformer i förskolans och skolans läroplaner 1980 – 1998.* Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. Skrift nr 7, 2002.
8. Lategan, S. (2002) *Three Dimensions of Professional Development - A Qualitative Study of Professional Development among Distance Educators* Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. Skrift nr 8, 2002.

9. Lategan, S. (2002) *Mentoring in Swedish Teacher Education*.
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Skrift nr 9, 2002.
10. Lategan, S. (2002) *Reflections on Activity*.
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Skrift nr 10, 2002.
11. Flobrant, D. (2002) *Skolelevers arbetsmiljö sett ur ett hälsoperspektiv*.
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Skrift nr 11, 2002.

Skrifter om skolutveckling

1. Dovemark, M., Sörensson, K., & Appelqvist, R. (1999). *Den framtida lärrollen – Flexibel organisation och arbetsformer. Ett arbetslagsutvecklingsprojekt.*
Högskolan i Borås, Centrum för skolutveckling.
Skrift nr 1, 1999.
2. Hermansson Adler, M., & Larsson, P. (1999). *Piloter för lokal skolutveckling. Ett projekt till stöd för kompetensutveckling av skolans personal*
Högskolan i Borås, Centrum för skolutveckling.
Skrift nr 2, 1999.
3. Lönn, A. (1999). *Uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring. Rapport om ett utvecklingsprojekt.*
Högskolan i Borås, Centrum för skolutveckling.
Skrift nr 3, 1999.
4. Brorman, A. (1999). *Möjligheternas möte? Rapport om ett utvecklingsprojekt. En förändrad lärroll – arbetslagets praktiska vardagsarbete med fokus på barns läs- och skrivutveckling och tematisk undervisning.*
Högskolan i Borås, Centrum för skolutveckling.
Skrift nr 4, 1999.